

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CURRICULUM NAȚIONAL

ARIA CURRICULARĂ
LIMBĂ ȘI COMUNICARE

LIMBA ȘI LITERATURA , ROMÂNĂ

Clasele X-XII

Chișinău, 2019

Aprobat:

- Consiliul Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 22 din 05.07.2019
- Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție învățământ general, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Natalia GRÎU**, consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr. conf. univ., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Ion GUȚU** (coordonator), dr. conf. univ., USM
- **Natalia BULAT**, grad did. superior, IPLT „Gheorghe Asachi”, Chișinău
- **Ion CONDREA**, grad did. superior, IPLT „Ion Inculeț”, s. Vorniceni, r. Strășeni, specialist Direcția Învățământ Strășeni
- **Alexandra GHERASIM**, dr. conf. univ., USM
- **Adrian GHICOV**, dr. hab., conf. univ., UPS „Ion Creangă”, grad did. superior, IPLT „Socrate”, Chișinău
- **Maria HADÎRCĂ**, dr. conf. cercetător, IȘE
- **Silvia REȘETNIC**, grad did. superior, IPLT „Mihai Eminescu”, or. Drochia, DE Drochia, specialist superior

PRELIMINARII

Textul de față reprezintă *Curriculumul școlar la Limba și literatura română* pentru clasele a X-a – a XII-a. Este documentul normativ principal al disciplinei, aprobat instituțional, și ca model pedagogic, ce descrie întregul parcurs didactic pe dimensiunea studiilor liceale, axat pe dezvoltarea competențelor specifice educației lingvistice (EL), prin studiul limbii române, și al educației literar-artistice (ELA), prin studiul literaturii române, cu multiple deschideri spre fenomenul literaturii universale.

Actualul curriculum este proiectat în baza *Cadrului de referință al Curriculumului Național* (2017), are ca obiectiv implementarea politicilor educaționale stipulate de *Codul Educației al Republicii Moldova* (2014) și vizează finalitățile educaționale ale disciplinei, competențele specifice, orientate spre atingerea calității în învățământul liceal prin performanțele la *Limba și literatura română* care trebuie atinse de către elevi la finele treptei liceale de învățământ.

Documentul promovează, în mod consecvent, principiile și strategiile educaționale din *Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi* (2018); *Curriculumul de Bază. Sisteme de competențe pentru învățământul general* (2018); *Strategia sectorială „Educația 2020”* (2014); *Cadrul european de referință privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (2006); Raportul lui Delors: *Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI „Comoara lăuntrică”* (2000); *Concepția educației lingvistice și literar-artistice a elevilor*; *Curriculumul la Limba și literatura română pentru învățământul liceal* (2006, 2010).

Pentru realizarea prezentei dezvoltări curriculare, s-a pornit de la nevoia reformulării competențelor specifice *Limbei și literaturii române* ca disciplină școlară, cu evidențierea valorilor și atitudinilor pe care trebuie să și le aproprieze absolvenții de liceu, revizuirea unităților de competență în contextul dinamic al formării vorbitorului și cititorului cult al limbii române, corelarea abordărilor intra-, inter- și trans-disciplinare la nivelul relațiilor didactice *limbă română – discipline înrudite; literatură română – științe și arte conexe*, corelarea curriculum-ului actual cu procesul de globalizare, internaționalizare, europenizare și tehnologizare. În această intenție pedagogică, au fost consultate și utilizate practici educaționale de succes precizate în documente curriculare privind studiul limbii materne (Limba 1) din diverse țări europene și nu numai; studii recente de didactica maternei, pentru a identifica tendințele noi în acest domeniu; profilul noii generații digitale, modelul *Prenski* (2010), care evidențiază cinci metadepinderi, ce ar trebui dezvoltate prin *Limba și literatura română* pentru ca fiecare elev să fie capabil să-și urmeze pasiunile atât cât îi permit propriile abilități. În context, documentul recomandă introducerea activităților de învățare și elaborarea produselor școlare care valorifică tehnologiile informaționale și comunicaționale pentru dezvoltarea competențelor lingvistice și literar-lectorale în formarea unui sistem de atitudini, valori și comportamente civice și morale temeinice în cheia recomandărilor *Strategiei „Moldova Digitală 2020”*.

Prezentul curriculum disciplinar este parte componentă a Curriculumului Național și se adresează, prioritar, autorilor de manuale și de piese curriculare adiacente, profesorilor care vor preda disciplina *Limba și literatura română* în învățământul liceal.

Aceștia sunt vizați în scopul informării adecvate despre cadrul conceptual al disciplinei, despre sistemul de competențe pe care trebuie să-l dezvolte absolventului de liceu prin conștientizarea rolului formativ și a importanței axiologice a *Limbii și literaturii române*, ceea ce dă prioritate valorilor lingvistice și literare în procesul de educație a personalității tânărului în formare.

Prin prezentul document se realizează o dezvoltare continuă, cu un grad sporit de complexitate și conformă specificului vârstei, a curriculumului gimnazial la *Limba și literatura română*.

Cadrul de aplicare a acestui document normativ pornește de la familiarizarea profesorilor de *Limba și literatura română* cu prevederile competențelor specifice ale disciplinei, pe care aceștia trebuie să le valorifice în practica școlară la clasă, pentru a realiza finalitatea urmărită prin scopul educației lingvistice și educației literar-artistice la treapta de liceu.

Profesorii sunt beneficiari direcți ai acestui document curricular, sunt consultați, prin oferire de informații și variante didactico-metodice orientative, despre modul de organizare a procesului educațional la disciplină. Relația *competențe specifice – unități de competență – unități de conținut – activități de învățare – produse recomandate* valorifică eficiența pedagogică a resurselor curriculare la disciplină, în scopul dobândirii de performanțe școlare de tip lingvo-literar. În acest sens, curriculum de față reprezintă instrumentul didactic și actul normativ principal pentru dezvoltarea competențelor necesare în continuarea studiilor de către elevi și în pregătirea personalității lor pentru viață și pentru integrarea socială de succes. Dezvoltat din perspectivă normativă și reglatoare, dar și în viziune strategică pe dimensiunea conținutală și procesuală a educației lingvistice și literar-artistice în liceu, acest curriculum are drept obiectiv crearea condițiilor favorabile elevului de a asimila materia determinată de conținuturile recomandate pentru liceu într-un ritm adecvat, de a-și forma și dezvolta competențe integratoare de lectură, receptare, exprimare, interpretare orală și scrisă a mesajelor, de însușire a unor metode și tehnici de muncă individuală și de realizare a standardelor de eficiență a învățării stabilite la disciplină pentru profilul real și cel umanistic în scopul formării reprezentărilor culturale și a comportamentului lingvo-literar autonom prin resursele *Limbii și literaturii române*.

La realizarea acestui document s-a ținut cont și de opiniile cadrelor didactice din învățământul general antrenate în procesul de evaluare a curriculumului și/sau în procesul educațional zilnic al *Limbii și literaturii române* la treapta liceală, de modelul flexibil și deschis al proiectării curriculare, care să ofere posibilități autentice de opțiune pentru autori de manuale și, ulterior, pentru profesori și elevi.

Autorii de manuale vor dezvolta temele curriculumului după criteriile logice, valorificând competențele specifice, unitățile de competență și conținuturile recomandate în sarcini și situații de învățare experiențială de tip interactiv, în proiecte, studii de caz, combinate judicios cu resursele didacticii tradiționale. Așadar, curriculumul are menirea să ofere puncte de sprijin elevilor în realizarea unei învățări independente, active și creative, iar profesorilor – foaie de parcurs în realizarea educației lingvistice și literare de calitate.

De asemenea, autorii de manuale sau echipele de autori, care vor elabora concepții de manuale, formând/dezvoltând, prin conținuturile recomandate, competențele de bază și specifice, vor ține cont de faptul că temeiul curriculumului îl constituie principiile învățământului formativ. Deci, accentele urmează a fi puse pe formarea deprinderilor de muncă intelectuală, de explorare independentă a materiei curriculare, pentru continuarea studiului independent al *Limbii și literaturii române*, de-a lungul întregii vieți. Pentru clasele a X-a – a XII-a, la care se referă acest document, se recomandă elaborarea manualelor care vor include materia de *Limbă și de literatură română* adecvată și consonantă cu indicațiile prezentului curriculum.

Autorii ghidurilor metodologice pentru profesori vor lua în dezbatere probleme actuale ale lingvodidacticii și aspecte ale *predării-receptării* literaturii. Ele vor conține atât repere teoretice, cât și sugestii de implementare a documentelor normative, rezultate din experiența avansată la clasă.

I. REPERE CONCEPTUALE

Scopul general al studiului *Limbii și literaturii române* în liceu îl constituie educația lingvistică a elevilor (EL), aceasta însemnând formarea și dezvoltarea la elevi a culturii comunicării, prin stăpânirea resurselor limbii, a culturii literar-artistice (ELA), prin cunoașterea/interpretarea valorilor literare, precum și prin achiziționarea unui instrumentar teoretic aferent activității literar-artistice, a experiențelor lectorale și estetico-literare. Acesta consună cu *Codul Educației al Republicii Moldova*, Art. 11, care determină faptul că – *Educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică.*

Orientarea spre o societate deschisă, democratizarea vieții publice, comunicarea socioculturală solicită și o viziune adecvată asupra rolului disciplinei școlare și a modului de abordare a acesteia. Apropierea de conținutul culturii și științei contemporane, adecvarea educației la tipul uman contemporan și la societatea modernă au determinat necesitatea schimbărilor curriculare la zi.

Deschiderea spre învățământul formativ are ca imperativ și dobândirea unui stil intelectual propriu de comunicare, convergent unor perspective diverse de interpretare a textelor literare și de realizare a actelor de vorbire orală și scrisă. Prin urmare, factorii educaționali care au condus la dezvoltarea *Curriculumului de Limba și literatura română în liceu* se referă la *modernizarea* învățământului și racordarea științelor educației la principiile comunității mondiale ale educației și comunicării interculturale; *interferența* viață/limbă/comunicare/literatură; *evoluția* științelor educației, a lingvisticii și teoriei comunicării, a esteticii și hermeneuticii literare etc.; *personalitatea* profesorului-filolog: dezvoltarea profesională pe noi principii, angajarea prin concurs, rolul de conceptori de curriculum al profesorilor, atestarea (obligatorie); *resurse*: manuale/manuale alternative, ediții comentate ale operelor selectate pentru studiu, dicționare, enciclopedii, culegeri și baterii de teste, ghiduri pentru profesori și elevi, auxiliare didactice, ediții de texte (serii, colecții), dicționare, enciclopedii, resurse electronice etc.; *opțiuni*: *Curriculumul la Limba și literatura română* permite soluții alternative la selectarea textelor literare și a materiilor lingvistice, pe care o vor realiza autorii de manuale și chiar profesorii.

Cadrul conceptual al *Curriculumului la Limba și literatura română* pentru clasele de liceu se edifică pe principiile *proiectării-predării-receptării-învățării-evaluării* didactice:

- **sistemizării și coerenței demersurilor educaționale proiectate:** sprijinul pe *Curriculumul la Limba și literatura română, clasele V-IX*, urmărindu-se perfecționarea și dezvoltarea competențelor comunicative (orale și scrise), lectorale/literare ale elevului;
- **adecvării la particularitățile de vârstă ale elevilor sau principiul accesibilității,** luat în considerare la formularea competențelor specifice și unităților de competență, la reproiectarea conținuturilor, activităților de învățare, evaluare și la determinarea produselor;
- **corelării sistemelor instrumentale ale comunicării și lecturii;**
- **centrării pe aspectul formativ-participativ al instruirii:** se mizează pe decodarea lingvistică a textului literar, pe receptarea adecvată și interpretarea proprie/

originală (din mai multe perspective) a textelor literare, pe capacitatea elevului cititor și interpret al operei de a-și cultiva experiențe literare/estetice proprii;

- **axiologic/valoric**, aplicat în selectarea textelor recomandate și a unităților de conținut;
- **abordării textului din perspectivă semiotică** (identificarea și decodarea semnelor) și hermeneutică (decodarea textului, analiza, sinteza, discriminarea, interpretarea etc.);
- **corelării transdisciplinare/interdisciplinare**: s-a urmărit eșalonarea optim sincronizată a unităților de competență și a conținuturilor lingvistice/literare cu cele ale disciplinelor socio-umaniste în cadrul disciplinei;
- **individualizării și diferențierii învățării**, manifestat în diferențierea unităților de conținut după profiluri (real, umanist), în antrenarea experienței comunicative/literare/estetice a elevilor;
- **deschiderii și schimbărilor permanente** în domeniul social, în general, și educațional, în special.

Studiul *Limbii și literaturii române* în liceu este axat pe șase competențe specifice disciplinei, iar învățarea este centrată pe dimensiunile: *cunoștințe, capacități, deprinderi, atitudini și valori* ca ansamblu/sistem integrat, ce formează și dezvoltă o competență școlară.

Perspectiva conceptuală este determinată de definiția competenței școlare promovată prin *Codul Educației și Cadru de Referință al Curriculum-ului Național: Competența școlară este un sistem integrat de cunoștințe, abilități, atitudini și valori, dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, a căror mobilizare permite identificarea și rezolvarea diferitor probleme în diverse contexte și situații*.

Sistemul de competențe în cadrul *Curriculumului disciplinar la Limba și literatura română* este format din:

A. Competențe-cheie/transversale, categorie curriculară importantă cu un grad înalt de generalizare, ce marchează așteptările societății privind parcursul școlar și performanțele generale care pot fi atinse de elevi la încheierea școlarizării. Aceste competențe reflectă atât tendințele din politicile educaționale naționale, precizate în *Codul Educației* (2014), cât și tendințele politicilor internaționale, stipulate în *Recomandările Comisiei Europene* (2018). Competențele-cheie/transversale se referă la diferite sfere ale vieții sociale, poartă un caracter pluri/inter/transdisciplinar. Raportate la *Limba și literatura română*, acestea sunt vizate în cadrul celor șase competențe specifice ale disciplinei, a unităților de competențe, a unităților de conținut, a activităților de învățare și a produselor școlare recomandate și se referă, prioritar, la: comunicarea corectă, coerentă și argumentată în limba română, în situații reale ale vieții; receptarea și lansarea mesajelor cu un conținut atitudinal; utilizarea nuanțată a limbajului verbal, nonverbal și paraverbal în activitatea de antreprenariat; motivarea argumentată a alegerii conștiente a viitoarei arii de activitate profesională, respectând normele de comunicare în limba română; organizarea activității personale, utilizând tehnologii adecvate, în permanentă schimbare, cu aplicare la studiul *Limbii și literaturii române*; organizarea propriei învățări, prin conștientizarea propriilor procese și nevoi de instruire, prin identificarea oportunităților disponibile și a capacității de a depăși obstacole, în scopul de a învăța cu succes; documentarea asupra fenomenelor lingvistice și literare, perceperea și

angajarea anumitor inovații lingvistice și literare în propriul sistem cognitiv și atitudinal; gândirea critică asupra activității de vorbitor/interlocutor/receptor, în scopul autodezvoltării continue și autorealizării; manifestarea creativă a propriului potențial intelectual în procesul de lectură, interpretare și producere de text; colaborarea în grup/echipă, prevenirea sau soluționarea verbală și civilizată a situațiilor de conflict, exprimarea orală și în scris a punctului de vedere și înțelegerea/perceperea și respectarea opiniilor semenilor în diverse situații de comunicare; manifestarea unei poziții civice active prin valorile *Limbii și literaturii române*, solidaritate și coeziune socială pentru o societate non-discriminatorie prin actul comunicării; acționarea în diferite situații de viață în baza normelor și valorilor moral-spirituale; estimarea valorilor culturii naționale și ale culturilor etniilor conlocuitoare, în scopul aplicării lor creative și autorealizării; proiectarea activității și a rezultatului final în concordanță cu obiectivul de formare a vorbitorului nativ de limba română și cu idealul de cititor cult; comunicarea argumentată la anumite subiecte relevante pentru studiul *Limbii și literaturii române* prin utilizarea informațiilor utile dintr-o limbă străină; utilizarea, în situații reale, a anumitor instrumente cu acțiune digitală, ce facilitează studiul *Limbii și literaturii române* în liceu; crearea documentelor cu caracter comunicativ și informațional, prin utilizarea anumitor servicii electronice, inclusiv rețeaua Internet;

B. Competențe specifice, sisteme integrate de cunoștințe, abilități, valori și atitudini, pe care și le propune să le formeze/dezvolte fiecare disciplină la nivelul învățământului liceal, prin corelare cu întreaga perioadă de școlarizare;

C. Unități de competențe, achiziții lingvistice și literare, care trebuie să fie dobândite de către elevi la finele unității de învățare sau la finele anului de studii pentru formarea competențelor specifice recomandate pentru fiecare clasă de liceu. Aceste competențe servesc și ca elemente/pași în formarea celor șase competențe specifice, care vor fi evaluate formativ și/sau sumativ, la finele unității de învățare și/sau la finele anului de studii;

D. Unități de conținut, instrumente specifice didacticii lecturii, oralului și scrierii, care contribuie la dobândirea achizițiilor determinate prin unitățile de competențe proiectate la formarea competențelor specifice disciplinei și a celor transversale/transdisciplinare;

E. Activități de învățare și produse școlare recomandate, contexte lingvistice, literare și existențiale semnificative de manifestare a unităților de competențe, proiectate pentru formarea/dezvoltarea și evaluarea în cadrul unității respective de învățare. Cadrul didactic are libertatea și responsabilitatea să le valorifice în mod personalizat la nivelul proiectării și realizării lecțiilor și să le completeze, în funcție de specificul filologic al disciplinei, de cel al clasei concrete de elevi și de cel al resurselor disponibile etc.

Denumirea disciplinei în clasele a X-a – a XII-a este **Limba și literatura română**. Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea *Limbii și literaturii române* în clasele de liceu sunt: **I. Limbă și comunicare**; **II. Literatură**.

Demersul educațional se va desfășura în mod integrat și se administrează în liceele teoretice din Republica Moldova pe două profiluri distincte: *real și umanist*.

Diferențierea pentru cele două profiluri (real și umanist) se face prin marcarea cu asterisc a unităților de conținut recomandate la profilul umanist și vizează:

- Educația lingvistică prin *cultura comunicării* orale și scrise, în cadrul cărora capacitatea subiectului vorbitor și ascultător de a recepta și a emite, verbal, nonverbal și paraverbal mesaje, este incontestabilă. Aceasta se referă la realizarea unui larg spectru de acte comunicative, aparținând diferitelor stiluri funcționale, în conformitate cu normele limbii române literare, în varianta scrisă și orală.
- Educația literar-artistică prin *cultura literar-artistică* în planul competențelor lectorale/literare, care se sprijină pe competențele formate deja la etapa gimnazială și urmăresc realizarea lecturii interogative/interpretative a textelor literare de diferite genuri și specii, delimitând valoarea de nonvaloare, interpretarea fenomenelor literare în interacțiune cu anumite date din domeniile filozofiei, istoriei, sociologiei, psihologiei, eticii, esteticii etc., precum și prin prisma universului axiologic al elevului-cititor și interpret avizat al operei literare.

Atât cultura comunicării, cât și cea literar-artistică se vor forma, în principal, pornind de la textul literar sau nonliterar. Abordarea textului literar urmează a fi făcută, în fond, din perspectiva semiotică și hermeneutică, antrenând, pe măsură, analiza psihologică, structurală, istorico-literară etc. Valorizate la nivelul demersului educațional din perspectiva didacticii integrate, aceste componente reprezintă ceea ce este de importanță majoră la disciplina ***Limba și literatura română***, definind personalitatea elevului la finele liceului.

Structurarea pe clase a viziunii conceptuale de realizare a educației lingvistice și literar-artistică, vizează următoarele dominante ale procesului educațional la *Limba și literatura română* în liceu:

- **CLASA a X-a: Coordonata didactică – Cititorul și opera (genuri și specii literare; limbă și comunicare pentru formarea cititorului-receptor al operei).**

Studiul limbii române în clasa a X-a se va orienta spre realizarea competențelor ce țin de cultura lingvistică și cea a comunicării prin analiza lingvistică a diferitelor tipuri de texte literare și nonliterare. Analiza se va face în baza unor fragmente elocvente din textele studiate, antrenându-se în discuție aspecte fonetice, lexicale, gramaticale, stilistice și grafice.

Activitățile didactice de studiere a *Limbii și literaturii române* se vor sprijini pe cunoștințele, capacitățile și atitudinile elevilor obținute anterior, dar, în liceu, vor avea caracter complex și vor viza nu doar constatarea/menționarea unui fenomen atestat în limba română, ci, mai ales, descifrarea faptului de limbă în diverse texte și reflectarea lui în surse lexicografice de documentare pentru evitarea greșelilor de exprimare. Un accent sporit se va pune pe particularitățile de limbaj în diverse stiluri funcționale, pe norme de exprimare corectă și cultivare a vorbirii orale și scrise.

Curriculumul la *Limba și literatura română* pentru clasa a X-a propune studiul unor opere literare în baza cărora se va aprofunda conștientizarea procesului de receptare, se vor achiziționa cunoștințele teoretice necesare demersului interpretativ personalizat al operei ca text.

Conținuturile educaționale la literatura română, axate pe noțiunile de teorie literară, în special din aria *genurilor și speciilor literare*, identificabile în operă, vor fi orientate spre realizarea competențelor specifice disciplinei școlare ***Limba și literatura română***, indicate în acest document.

Nu se va insista asupra teoretizărilor excesive. Aspectele de istorie, teorie și critică literară vor fi selectate adecvat și vor viza relația directă și deplină cu fenomenul literar

și cu opera pusă în discuție. Se va urmări, cu prioritate, studiul textelor prin aplicarea experienței de lectură și a elementelor de teorie a literaturii, menite să faciliteze recepția și interpretarea operei literare. Accentul de pe text va trece pe formarea cititorului pentru tot parcursul vieții.

• **CLASA a XI-a: Coordonata didactică – Cititorul și contextul istoric-cultural-estetic (mitologie și folclor; curente literare și culturale (umanismul și iluminismul, romantismul și realismul românesc, sămănătorismul și poporanismul); limbă și comunicare pentru formarea vorbitorului și a scriitorului cult).**

În clasa a XI-a, studiul limbii se va axa pe texte nonliterare și literare, publicistice și de utilitate socială, urmărindu-se descifrarea diferitelor aspecte de structurare și organizare a acestora. Paralel cu studiul textelor, se vor aborda probleme de ortografie, lexic, gramatică funcțională și stilistică. O atenție mai mare se va acorda modalității individuale de exprimare în producerea comunicării orale și scrise prin aspectele aplicative – de elaborare și lansare a textelor orale și scrise (comunicări, referate, rezumate, teze), dar și de definire a neologismelor, de analiză a posibilităților de exprimare în discurs a diferitelor idei.

Conținuturile educației literare vizează procesul evolutiv al literaturii române ca fenomen artistic, ce se sincronizează cu literatura universală, grație celor mai reprezentative *curente culturale și literare*.

Elevii vor putea înțelege și urmări specificul evoluției valorice în timp a literaturii române, angajând și interpretând opere de referință pentru fiecare *curent cultural și literar* ce s-a manifestat în literatura națională. În felul acesta, se va atinge și scopul elevului de a înțelege și a apropria opera în raport cu anumite formule estetice ale timpului. În baza studierii textelor artistice încadrate în curente literare, elevii vor fi antrenați în activitatea de receptare și interpretare a valorilor spirituale general-umane din cadrul culturii și literaturii române. Vorbirea și scrierea ca abilități de comunicare și de viață, formarea elevului-interpret al operei literare și al literaturii ca artă a cuvântului vor constitui o prioritate.

• **CLASA a XII-a: Coordonata didactică – Cititorul, textul și contextul istoric-cultural-estetic (curente literare românești (modernismele și postmodernismul)) – Cititorul și universul artistic al personalității literare (studiul personalității și creației scriitorului; limbă și comunicare pentru formarea cititorului avizat și a vorbitorului cult).**

Studiul limbii române în această clasă va include câteva subiecte generale de istorie a limbii române: etapele de evoluție, contribuția scriitorilor la constituirea normei literare.

Educația lingvistică în clasa a XII-a va defini creația unei viziuni de ansamblu asupra limbii române ca idiom, constituit și utilizat de secole, idiom în care s-au scris și în care s-au tradus opere literare și științifice.

Același aspect se va relua și în cadrul temelor despre elemente de compunere neologice, ortografia împrumuturilor și a semnelor convenționale din textele științifice, punctuație, norme de exprimare corectă și cultivare a vorbirii etc. Toate acestea se referă și la pregătirea elevului de liceu pentru încadrarea în viața cultural-spirituală (studiile universitare), dat fiind faptul că pentru marea majoritate a elevilor studiul *Limbii și literaturii române* (programat și dirijat de profesor) se încheie aici.

Educația literar-artistică vizează studiul evolutiv al literaturii române în planul *curentelor literare moderniste și a postmodernismului*. Acestea vor fi studiate în prima

jumătate a anului școlar. În cea de a doua jumătate a anului școlar, se va recurge la studiul personalității și creației literare a 2-4 scriitori consacrați din literatura română. Se vor studia opere de referință, de regulă, diverse ca gen, specie, atitudine, mesaj, structură. În acest sens, cadrele didactice și autorii de manuale vor insista asupra aspectelor polivalente, care constituie opera artistică a unui autor: particularitățile de gen, specie, curent literar, teme, motive, probleme la care se adaugă notele distincte ale personalității (individualității) autorului în interpretarea exegetică și cea proprie.

Conținuturile învățării includ cele două domenii ale disciplinei: *Limba română și literatura română*. Ele sunt dinamic ordonate și repartizate pe clase într-o viziune sistemică. Acestea pot fi integrate în mod echilibrat, asigurând abordarea metodică și holistică a procesului de comunicare și, în același timp, apropiind actul de învățare de realitatea imediată, de viața privată și publică a elevului, de interesele liceanului-adolescent.

Conținuturile constituie un sistem de referință pentru autorii de manuale. Aceștia vor avea libertatea de a decide, în limitele necesare, pe clase, asupra modalității de abordare didactică a materiei.

II. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Statutul disciplinei	Aria curriculară	Clasele	Nr. de ore pe săptămână real/umanist	Nr. de unități de învățare		Nr. de ore Real/umanist
				real	umanist	
Disciplină obligatorie	Limbă și comunicare	X	4/5	8	9	136/170
		XI	4/5	8	9	136/170
		XII	4/5	8	9	132/165

Detalierea orientativă și modalitatea de repartizare a temelor/unităților de conținut pe clase și unități de timp la disciplină în raport cu conținuturile curriculare, se stabilește prin *Reperete metodologice de organizare a procesului educațional la disciplină*, aprobate prin ordin de ministru.

1.1. REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR ÎN RAPORT CU UNITĂȚILE DE CONȚINUT

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare	Nr. orientativ de ore	
		REAL	UMANIST
a X-a	Nr. de ore 136/170	136	170
	Identitatea lingvistică și culturală <ul style="list-style-type: none"> Statutul de vorbitor cult al limbii române Adevărul științific despre limba română, cultură și identitate națională Sentimentul demnității personale în context național și european 	5	7
	Comunicare orală <ul style="list-style-type: none"> Comunicarea orală. Elemente verbale, nonverbale și paraverbale utilizate într-o situație de comunicare Dezbaterea argumentată a unei probleme. Negocieri de sens și semnificații Ascultarea activă și empatică într-o dezbatere Comportamentul verbal corect în interacțiunea comunicativă 	9	12
	Literatura și receptarea <ul style="list-style-type: none"> Textul literar și lectura ca ipoteză esențială a receptării Formarea cititorului-receptor al literaturii Literatura – formă de cunoaștere și artă a cuvântului. Dimensiunea culturală și socială a literaturii 		

<p>Genuri literare și receptarea operei din perspectiva teoriei și criticii literare</p> <p>Genul epic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elemente de structură și compoziție a operei epice (subiect/discurs) • Instanțele narative. Perspectiva narativa. Tipuri de naratori. • Subiectul și structura lui: acțiunea, sistemul de personaje, cronotopul • Momentele acțiunii și moduri de expunere (actualizare și aprofundare) • Tipologii de personaje • Modalități/procedee de caracterizare • Epica populară: specii (actualizare), teme dominante • Basmul popular și basmul cult • Proza cultă: schița, nuvela, povestirea. Actualizare și aprofundare • Romanul. Tipologie: romanul obiectiv, romanul istoric, romanul psihologic etc. • Doricul, ionicul și corinticul* • Textul de graniță: eseu literar, jurnalul <p>Genul dramatic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Compoziția textului dramatic: acțiune dramatică, conflict dramatic, didascalii • Structura textului dramatic în acte, scene, cânturi • Specii ale genului dramatic: comedia și drama • Elemente ale tragicului în drama modernă* <p>Genul liric</p> <p>Lirica populară: doina, cântecul popular și colindul</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poezia cultă: oda, elegia, meditația • Poezia de formă fixă: sonet, rondel, glosa, gazel*, hai-ku* • Eul liric: stări și ipostaze • Elemente de structură a textului poetic: temă, motiv, leitmotiv • Elemente de prozodie: rimă, ritm, strofă, vers alb • Limbajul textului poetic: imaginea artistică, figuri de stil 	38	52
<p>Comunicarea scrisă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etapele de elaborare a textului scris • Scrierea diferitor tipuri de texte* • Reguli de tehnoredactare • Calitatea mesajului scris: coerență și coeziune 		

<p>Scrierea reflexivă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Textul argumentativ • Pagina de jurnal* <p>Scrierea imaginativă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proiectul individual/proiectul de grup* <p>Scrierea metaliterară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comentarea unui text liric • Comentarea unui fragment de text epic • Comentarea unui fragment de text dramatic • Compoziția de caracterizare a personajului literar <p>Scrierea funcțională</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cererea. Anunțul. Avizul • CV-ul etc. 	19	26
<p>Limba română în dinamică</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fonetică. Norme ortoepice și ortografice. Modificări normative stipulate în DOOM 2 etc. • Lexicologie. Relații logico-semantice între cuvinte. Sinonimia contextuală • Morfologie. Structuri morfematice cu elemente intercalate și reflexele ortografice ale acestora. (actualizare) • Sintaxa propoziției. Acordul în limba română. Cazuri dificile de acord • Aporiția. Nume de profesii, funcții, demnități etc. și respectarea egalității de gen • Principiile punctuației: intonațional, logico-semantic, formal-gramatical la nivelul propoziției. Noțiuni generale* • Stilistică funcțională • Stilurile funcționale ale limbii • Stilistica părților de vorbire • Surse lexicografice de documentare pentru evitarea greșelilor de exprimare 	20	26
<p>Experiențe lingvistice și de lectură: dimensiune inter/pluri/trandisciplinară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Textul liric: pretext pentru deschidere spre artele frumoase • Textul epic și arta cinematografică • Textul dramatic și arta spectacolului • Comunicarea în mass-media: presa scrisă/online/audiovizuală* 	5	7
<p>Evaluări. Analiza rezultatelor evaluărilor</p>	20	20
<p>Ore pentru sinteze și la discreția profesorului</p>	20	20

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare	Nr. orientativ de ore	
		REAL	UMANIST
a XI-a	Nr. de ore – 136/170 ore	136	170
	Identitatea lingvistică și culturală <ul style="list-style-type: none"> • Limba română în diversitatea lingvistică europeană • Sentimentul demnității naționale • <i>Limba și literatura română</i>: valori ale culturii naționale în context global 	5	7
	Comunicare orală <ul style="list-style-type: none"> • Discursul argumentativ. • Relevanța și coerența argumentelor în construcția unui discurs argumentativ • Tehnici de exersare a discursului argumentativ • Impactul limbajului utilizat în comunicarea argumentată • Strategii de motivare și convingere/persuadare a ascultătorului 	9	12
	Literatura română – fenomen în evoluție <ul style="list-style-type: none"> • Miturile – resurse fundamentale ale literaturii. Mituri românești relevante • Folclorul – temelia literaturii naționale. Tradiție și inovație în continuitatea literară • Literatura în istoria umanității: tradiționalismul și modernismul* Curente culturale și literare din perspectiva istoriei literaturii, criticii și teoriei literare <ul style="list-style-type: none"> • Curente culturale și literare: noțiuni, caracterizare generală • Curentul literar și particularitățile genului și ale speciilor • Umanismul. Context socio-istoric și particularități • Elemente umaniste în istoriografia românească • Iluminismul românesc. Context socio-istoric și particularități • Clasicismul. Context socio-istoric. Principii ale clasicismului • Aspecte ale clasicismului în literatura română • Romantismul. Context socio-istoric și particularități. Genuri și specii caracteristice • Motive literare și mărci stilistice specifice. Personajul romantic • Romantismul românesc: de la pașoptism la junimism • Autori reprezentativi și opere de referință din literatura română • Realismul: contextul socio-istoric și particularități 	38	52

<p>Genuri și specii caracteristice. Romanul realist</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teme dominante • Tipologii ale personajul realist • Autori reprezentativi și opere de referință din literatura română • Sămănătorismul și poporanismul: contextul socio-istoric și particularități. Reprezentanți și opere de valoare • Polifonia curentelor literare* • Sincronizarea fenomenului literar național cu cel universal* 		
<p>Comunicarea scrisă Scrierea metaliterară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Portretul literar • Compoziția-caracterizare de personaj din perspectiva curentului literar • Eseul structurat • Eseul nestructurat <p>Scrierea funcțională</p> <ul style="list-style-type: none"> • Procura. Invitația • Procesul-verbal <p>Scrierea reflexivă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Articolul în presa scrisă și online • Jurnalul <p>Scrierea imaginativă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scenariul 	19	26
<p>Limba română în dinamică</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fonetică. Pronunțarea corectă a împrumuturilor Elemente de ortoepie. Pronunție corectă (hipercorectitudinea) • Lexicologie. Formarea cuvintelor cu afixe și elemente de compunere neologice • Expresii autohtone. Expresii intraductibile • Morfologie funcțională. Ortografia împrumuturilor – legarea/nelegarea cu cratimă a articolului hotărât și a desinențelor • Ortografia și abrevierea unităților de măsură și a semnelor convenționale și a simbolurilor din textele științifice • Sintaxa frazei • Contragerea și expansiunea • Cupluri corelative – exprimare și punctuație corectă • Principiile punctuației: intonațional, logico-semantic, formal-gramatical la nivelul frazei* • Stilistică funcțională • Particularitățile de limbaj în diverse stiluri funcționale. Clișeul și calchiera lingvistică • Valori stilistice ale semnelor de punctuație 	20	26

	Experiențe lingvistice și de lectură: dimensiune inter/pluri/trandisciplinară <ul style="list-style-type: none"> • Cititorul-autodidact și lectura fără frontiere • Literatura și mediile – surse de informare și formare a vorbitorului cult • Valorile literare românești în dezvoltarea personală • Opera literară în expresia filmului artistic/documentar/ de animație și în cea a spectacolului* 	5	7
	Evaluări. Analiza rezultatelor evaluărilor	20	20
	Ore pentru sinteze și la discreția profesorului.	20	20

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare	Nr. orientativ de ore	
		REAL	UMANIST
a XII-a	Nr. de ore – 132/165 de ore	132	165
	Identitatea lingvistică și culturală <ul style="list-style-type: none"> • Plurilingvism și interculturalitate • Dialogul valorilor culturale • Conștiința națională 	5	7
	Comunicare orală <ul style="list-style-type: none"> • Vorbitorul în public. Impactul emoțiilor asupra comunicării • Tipuri de discursuri. Strategii de construcție a discursului persuasiv • Persuasiunea. Tehnici de persuasiune. Comportamentul asertiv în comunicare • Cultura comunicării în spațiul public. Profilul unui vorbitor cult. 	9	12
	Creația literară și interpretarea/exegeza textului <ul style="list-style-type: none"> • Cititorul avizat și lectura interpretativă a operei literare • Istoria literaturii, teoria și critica literară – surse de interpretare a operei literare • Curente literare moderniste: context european și formule autohtone • Simbolismul. Particularități. Autori și opere de referință • Expresionismul. Estetica expresionismului românesc. Autori și opere de referință • Neomodernismul. Afirmare și specific în contextul literaturii române din Basarabia. Autori și opere de referință • Postmodernismul, expresie a literaturii noi Idealurile și criza contemporanității Particularități: intertextualitate, ludic, ironie, parabola*, parodia* etc. Autori și opere de referință 	38	52

<ul style="list-style-type: none"> • Interferența curentelor literare • Sincronizarea fenomenului literar național cu cel universal* <p>Cititorul și universul artistic al personalității literare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Personalitatea scriitorului: date biografice, parcurs și context de formare • Perioada de afirmare și etape ale creației scriitorului • Universul artistic al scriitorului (viziuni estetice, genuri, specii reprezentative, teme dominante). • Opere reprezentative din creația scriitorului studiat. • Stilul individual al scriitorului 		
<p>Comunicarea scrisă</p> <p>Scrierea metaliterară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eseul de sinteză • Compoziția-paralelă* • Compoziția-analiza literară a unei opere de referință <p>Scrierea funcțională</p> <ul style="list-style-type: none"> • CV-ul (Europass) • Scrisoarea de intenție <p>Scrierea reflexivă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cronica de film • Recenzia de teatru* <p>Scrierea imaginativă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reportajul în presa scrisă și online 	19	26
<p>Limba română în dinamică</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexicologie. Lexic și lexicografie terminologică • Morfologie. Ambiguități gramaticale în limbajul normat și în limbajul artistic • Sintaxa textului: Punctuația și justificările ei sintactice • Topică fixă și topica liberă • Stilistică funcțională: • Stilistica părților de vorbire și a semnelor de punctuație în textul literar • Abaterea de la normă. Anacolut, confuzii paronimice, pleonasm și tautologie, cacofonie, adecvare/inadecvare stilistică 	20	26
<p>Experiențe lingvistice și de lectură: dimensiune inter/pluri/trandisciplinară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernismul în literatură, arta vizuală, muzică și arhitectură • Textul și arta fotografică* • Neticheta. Comunicarea în spațiul public și online • Cititorul-creator de valori în era digitală • Construcția și deconstrucția textului artistic prin arte/ științe* 	5	7
Evaluări. Analiza rezultatelor evaluărilor	20	20
Ore pentru sinteze și la discreția profesorului	16	15

III. COMPETENȚE SPECIFICE DISCIPLINEI

1. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică și culturală.
2. Racordarea discursului la diverse situații de comunicare personală și publică, dovedind atitudine constructivă și bunăvoință.
3. Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.
4. Producerea textelor scrise de diferit tip și pe suporturi variate, manifestând comportament lingvistic autonom și originalitate.
5. Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă, demonstrând discernământ și cultură lingvistică.
6. Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

IV. UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

- CS 1.** Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică și culturală.
- CS 2.** Racordarea discursului la diverse situații de comunicare personală și publică, dovedind atitudine constructivă și bunăvoință.
- CS 3.** Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.
- CS 4.** Producerea textelor scrise de diferit tip și pe suporturi variate, manifestând comportament lingvistic autonom și originalitate.
- CS 5.** Aplicarea normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă, demonstrând discernământ și cultură lingvistică.
- CS 6.** Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

4.1. Clasa a X-a

Unități de competență	Unități de conținut	Activități și produse de învățare
<p>1.1. Argumentarea propriului statut de vorbitor și ascultător al limbii române.</p> <p>1.2. Promovarea adevărului științific despre limbă, cultură și identitate națională.</p>	<p>Identitate lingvistică și culturală</p> <ul style="list-style-type: none"> Statutul de vorbitor cult al limbii române Adevărul științific despre limba română, cultură și identitate națională Sentimentul demnității personale în context național și european <p>Teme transdisciplinare:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>Vorbirea corectă: din spațiul școlii în spațiul vieții. Vorbitorul cult, argumente pentru generația mea.</i> <i>Vorbirea și vorbitorul cult sunt la moda</i> <i>31 august – Ziua Limbii Române</i> 	<p>Activități:</p> <p>Argumentarea situației actuale a limbii române ca idiom (unde și de cine este vorbită; de cine este studiată; ce publicații de limbă română există; cine scrie în limba română etc.).</p> <p>Relatarea despre limba romană ca parte a culturii spirituale a poporului roman.</p> <p>Lectura unor ziare editate în limba română în comunități românești din Europa.</p> <p>Interviu cu vorbitori de limbă română, aparținând comunităților românești din Europa.</p> <p>Prezentarea argumentată a valorilor lingvistice și literare recunoscute social și cultural.</p> <p>Realizarea unor ghiduri turistice pentru spațiul cultural local/regional/național/european.</p> <p>Elaborarea unor proiecte despre tradițiile și/sau obiceiurile comunității locale.</p>

		<p>Conferința de presă. Masa rotundă. Proiectul individual/de grup. Organizarea decadelor <i>Limbi și literaturii române</i> în plan inter- și transdisciplinar. Discuții de grup, Brainstorming-ul. Prezentarea argumentată. Prezentarea orală. Organizarea concursurilor tematice. Produse: Ghid turistic, colaj foto/video, portofoliu, proiect individual/de grup, masă rotundă, conferință de presă, forum de discuții, chat, interviu, flashmob, excursie cognitivă, proiect de monitorizare a corectitudinii vorbirii etc.</p>
<p>2.1. Elaborarea unei comunicări orale pe o temă dată. 2.2. Realizarea unei dezbateri pe o temă de interes general. 2.3. Susținerea unei prezentări multimodale în fața unui public.</p>	<p>Comunicare orală</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comunicarea orală. Elemente verbale, nonverbale și paraverbale utilizate într-o situație de comunicare • Dezbaterea argumentată a unei probleme. Negocieri de sens și semnificații • Ascultarea activă și empatică într-o dezbateri • Comportamentul verbal corect în interacțiunea comunicativă 	<p>Activități: Producerea unor idei, mesaje adecvate situației de comunicare. Formularea întrebărilor pentru înțelegerea unui discurs audiat. Exersarea capacității de a dezbate o problemă. Construirea de argumente pentru susținerea unui punct de vedere. Dezbaterea unei idei/probleme de interes general. Prezentarea orală a unor texte multimodale pe o temă dată etc. Produse: Comunicări orale, prezentare orală multimodală, proiect individual, text recitat, text oral, proiect de grup etc.</p>
<p>3.1. Aplicarea diverselor strategii de lectură. 3.2. Rezumarea unui text literar și de graniță.</p>	<p>Literatura și receptarea</p> <ul style="list-style-type: none"> • Textul literar și lectura ca ipoteză esențială a receptării • Formarea cititorului-receptor al literaturii • Literatura – formă de cunoaștere și artă a cuvântului. Dimensiunea culturală și socială a literaturii 	<p>Activități: Lectura independentă și dirijată a textelor. Discuții asupra lecturilor. Analiza lingvistică și literară a textelor. Prezentarea în diferite forme grafice a termenilor/noțiunilor. Comentariul semnificației titlului. Comentarea motivului literar. Analiza simbolului literar.</p>

<p>3.3. Analiza specificului de gen și specie a textului literar și de graniță.</p> <p>3.4. Utilizarea noțiunilor de teorie literară la analiza textului literar și de graniță.</p> <p>3.5. Comentarea elementelor lexicale, stilistice și semiotice din texte literare și de graniță.</p> <p>3.6. Explicarea funcției cognitive, educative și estetice a textului literar și de graniță.</p>	<p>Genuri literare și receptarea operei din perspectiva teoriei și criticii literare</p> <p>Genul epic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elemente de structură și compoziție a operei epice (subiect/discurs) • Instanțele narrative. Perspectiva narativa. Tipuri de naratori. • Subiectul și structura lui: acțiunea, sistemul de personaje, cronotopul • Momentele acțiunii și moduri de expunere (actualizare și aprofundare) • Tipologii de personaje • Modalități/procedee de caracterizare • Epica populară: specii (actualizare), teme dominante • Basmul popular și basmul cult • Proza cultă: schița, nuvela, povestirea. Actualizare și aprofundare • Romanul.: Tipologie: romanul obiectiv, romanul istoric, romanul psihologic, romanul etc. • Doricul, ionicul și corinticul* • Textul de graniță: eseu literar, jurnalul <p>Genul dramatic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Compoziția textului dramatic: acțiune dramatică, conflict dramatic, didascalii • Structura textului dramatic în acte, scene, cânturi 	<p>Caracterizarea personajului literar.</p> <p>Identificarea trăirilor, stărilor, ipostazelor eului liric.</p> <p>Comentarea algoritmică a figurilor de stil.</p> <p>Analiza compoziției textului literar și de graniță.</p> <p>Comentarea rolului imagini artistice în text.</p> <p>Comentariul expresivității limbajului unui text.</p> <p>Elaborarea sintezelor.</p> <p>Structurarea informației (portofoliul) etc.</p> <p>Produse:</p> <p>Agendă de lectură, fișă de lectură, jurnalul, recitalul, test-grilă, compunere-paralelă, compunerea de caracterizare a personajului literar, eseu poetic, eseu argumentativ, portofoliu, proiect de grup/individual, comentariu literar etc.</p>
---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Specii ale genului dramatic: comedia și drama • Elemente ale tragicului în drama modernă* <p>Genul liric</p> <p>Lirica populară: doina, cântecul popular și colindul</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poezia cultă: oda, elegia, meditația • Poezia de formă fixă: sonet, rondel, glosa, gazel*, hai-ku* • Eul liric: stări și ipostaze • Elemente de structură a textului poetic: temă, motiv, leitmotiv • Elemente de prozodie: rimă, ritm, strofă, vers alb • Limbajul textului poetic: imaginea artistică, figuri de stil 	
<p>4.1. Scrierea textelor metaliterare, reflexive, funcționale, imaginative în bază de algoritmi și scheme.</p> <p>4.2. Respectarea rigorilor grafice la elaborarea textelor scrise.</p>	<p>Comunicarea scrisă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etapele de elaborare a textului scris • Scrierea diferitor tipuri de texte* • Reguli de tehnoredactare • Calitatea mesajului scris: coerență și coeziune <p>Scrierea reflexivă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Textul argumentativ • Pagina de jurnal* <p>Scrierea imaginativă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proiectul individual/proiectul de grup* 	<p>Activități:</p> <p>Exerciții de redactare a textului în funcție de tipul acestuia.</p> <p>Exerciții de structurare a textului pe secvențe logice.</p> <p>Exerciții de producere și ierarhizare a argumentelor în textul scris.</p> <p>Exerciții de argumentare scrisă a genului și a speciei literare.</p> <p>Atelierul de scriere.</p> <p>Activități de producere a textelor funcționale.</p> <p>Exerciții de documentare pentru producerea textului scris.</p> <p>Exerciții de redactare a textelor după modele, pe varii suporturi.</p> <p>Exerciții de completare a textelor cu elemente omise.</p> <p>Produse:</p> <p>Comentariul unui text liric. Comentariul unui fragment de text. Compoziția de caracterizare a personajului literar. Textul argumentativ. Pagina de jurnal. Proiectul. Textul funcțional.</p>

	<p>Scrierea metaliterară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comentarea unui text liric • Comentarea unui fragment de text epic • Comentarea unui fragment de text dramatic • Compoziția de caracterizare a personajului literar <p>Scrierea funcțională</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cererea. Anunțul. Avizul • CV-ul etc. 	
<p>5.1. Perceperea normei drept standard al limbii și model de reglementare a activității verbal.</p> <p>5.2. Rezolvarea cazurilor dificile de ortografiere.</p> <p>5.3. Respectarea normelor în textele redactate în stiluri funcționale diferite.</p>	<p>Limba română în dinamică</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fonetică. Norme ortoepice și ortografice. Modificări normative stipulate în DOOM 2 etc. • Lexicologie. Relații logico-semantice între cuvinte. Sinonimia contextuală • Morfologie. Structuri morfematice cu elemente intercalate și reflexele ortografice ale acestora. (actualizare) • Sintaxa propoziției. Acordul în limba română. Cazuri dificile de acord • Apoziția. Nume de profesii, funcții, demnități etc. și respectarea egalității de gen • Principiile punctuației: intonațional, logico-semantic, formal-gramatical la nivelul propoziției. Noțiuni generale * • Stilistică funcțională. • Stilurile funcționale ale limbii • Stilistica părților de vorbire • Surse lexicografice de documentare pentru evitarea greșelilor de exprimare 	<p>Activități:</p> <p>Aplicarea normelor studiate în contexte concrete.</p> <p>Comentarea faptelor de limbă observate/atestate.</p> <p>Identificarea și comentarea relațiilor logico-semantice dintre cuvinte în textele studiate.</p> <p>Exerciții de disociere morfematică și de explicare a normelor ortografice aplicate.</p> <p>Aplicarea algoritmului de analiză morfematică și morfosintactică.</p> <p>Argumentarea semnelor de punctuație în anumite secvențe din textele studiate.</p> <p>Elaborarea tabelelor sinoptice pentru identificarea stilurilor funcționale.</p> <p>Redactarea textelor în diferite stiluri funcționale.</p> <p>Actualizarea valorilor stilistice ale părților de vorbire în contexte relevante.</p> <p>Identificarea și comentarea greșelilor sesizate pe inscripții și publicitate strădală etc.</p> <p>Produce:</p> <p>Dictare, proiect de grup, prezentare power point, matrice morfematică, liste de excepții, tabel sinoptic, teste de ortografie, acord și punctuație, texte redactate, portofoliu de cultivare a vorbirii etc.</p>

<p>6.1. Aplicarea experiențelor literare în diferite circumstanțe ale comunicării orale și scrise.</p> <p>6.2. Producerea textelor cu caracter funcțional și aplicativ prin utilizarea resurselor digitale/media.</p>	<p>Experiențe lingvistice și de lectură: dimensiune inter/pluri/trandisciplinară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Textul liric: pretext pentru deschidere spre artele frumoase • Textul epic și arta cinematografică • Textul dramatic și arta spectacolului • Comunicarea în mass-media: presa scrisă/online/audiovizuală* 	<p>Activități: Identificarea informației în surse literare/nonliterare/mass-media. Procesarea informației. Producerea textelor de diferit tip pe varii suporturi. Prezentarea argumentată a produselor elaborate. Elaborarea suporturilor multimodale pe baza textelor literare/nonliterare. Proiectarea, elaborarea, implementarea, evaluarea proiectului individual/de grup. Producerea textelor metaliterare (recenzia de film/teatrală, cronica de film/teatrală). Scrierea unui scenariului*. Atelierul de lectură/de scriere/de dezbateri/inter-/transdisciplinar. Montarea unui minispectacol în baza scenariului. Analiza comparativă. Studiul de caz. Dezbaterea. Întâlniri cu persoane-resursă. Joc de rol. Interviul de grup. Consultații în grup. Discuția dirijată etc.</p> <p>Produce: Proiect individual/de grup „pastila de limbă”, power point/prezi/video/colaje/tabel conceptual/grafic, jurnal de lectură, expoziție foto/turul galeriei, chat-ul, excursii, montarea unui minispectacol, flyer/pliant informativ etc.</p>
---	--	---

4.2. Clasa a XI-a		
Unități de competență	Unități de conținut	Activități și produse de învățare
<p>1.1. Promovarea limbii române ca idiom european modern și ca limbă de stat.</p> <p>1.2. Valorificarea sentimentului de demnitate națională prin resurse lingvistice și literare în medii variate.</p>	<p>Identitate lingvistică și culturală</p> <ul style="list-style-type: none"> • Limba română în diversitatea lingvistică europeană • Sentimentul demnității naționale • <i>Limba și literatura română</i>: valori ale culturii naționale în context global <p>Teme transdisciplinare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Eu ca reprezentant al familiei de limbi romanice. Oportunitățile limbii române între valori/ideal și pragmatism,</i> • <i>Ziua Europeană a Limbii Materne, prilej de promovare a diversității lingvistice,</i> • <i>Cultura neamului meu în patrimoniul UNESCO.</i> 	<p>Activități:</p> <p>Valorificarea adevărului științific despre limbă, cultură și tradiții în practica orală și scrisă.</p> <p>Redactarea unor texte pentru ziare destinate comunităților românești din diaspora.</p> <p>Crearea unui blog.</p> <p>Redactarea unui minighid de conversație pentru un prieten din altă țară.</p> <p>Proiect educativ intrașcolar, instituțional și/sau interșcolar de monitorizare a corectitudinii vorbirii.</p> <p>Masa rotundă, proiectul de grup/individual</p> <p>Controversa constructivă.</p> <p>Pledoaria.</p> <p>Analiza.</p> <p>Interpretarea.</p> <p>Organizarea decadelor <i>Limbii și literaturii române</i> în plan inter- și transdisciplinar etc.</p> <p>Produse:</p> <p>Portofoliul cultural și lingvistic (elaborare, completare, dezvoltare), chat-ul, conferința/blog-ul și vlog-ul tematic, forumul de idei în presă reală/virtuală (online sau simulată), minighidul de conversație, vizite de studiu, expoziții, flashmob-ul etc.</p>
<p>2.1. Identificarea argumentelor la ascultarea unui discurs.</p> <p>2.2. Aplicarea abilităților de gândire critică în analiza unui discurs.</p>	<p>Comunicarea orală</p> <ul style="list-style-type: none"> • Discursul argumentativ. • Relevanța și coerența argumentelor în construcția unui discurs argumentativ • Tehnici de exersare a discursului argumentativ 	<p>Activități:</p> <p>Identificarea structurilor argumentative într-un text audiat.</p> <p>Exersarea abilităților de gândire critică.</p> <p>Structurarea argumentelor într-un text propriu.</p> <p>Utilizarea conectorilor logici în construirea argumentării.</p> <p>Susținerea argumentării prin exemple Prezentarea discursului argumentativ, cu utilizarea textului multimodal.</p>

<p>2.3. Elaborarea unui discurs argumentativ pe o temă dată.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Impactul limbajului utilizat în comunicarea argumentată • Strategii de motivare și convingere/persuadare a ascultătorului 	<p>Evaluarea discursului argumentativ produs în baza unor criterii stabilite în comun.</p> <p>Produce: Portofolii personale cu discursuri argumentative, fișe tematice, prezentare PPT.</p>
<p>3.1. Lectura textelor din diferite curente literare.</p> <p>3.2. Aplicarea prezentării rezumative a elementelor subiective ale operei în procesul de interpretare a textului literar și de graniță.</p> <p>3.3. Comentarea specificului textelor literare și de graniță din diferite curente literare.</p>	<p>Literatura română – fenomen în evoluție</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miturile – resurse fundamentale ale literaturii. Mituri românești relevante • Folclorul – temelia literaturii naționale. Tradiție și inovație în continuitatea literară • Literatura în istoria umanității: tradiționalismul și modernismul* <p>Curente culturale și literare din perspectiva istoriei literaturii, criticii și teoriei literare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Curente culturale și literare: noțiuni, caracterizare generală • Curentul literar și particularitățile genului și ale speciilor • Umanismul.Context socio-istoric și particularități • Elemente umaniste în istoriografia românească • Iluminismul românesc.Context socio-istoric și particularități • Clasicismul.Context socio-istoric. Principii ale clasicismului 	<p>Activități: Lectura hermeneutică. Lectura dirijată și independentă a textelor din diferite curente literare. Discuții asupra lecturilor. Analiza lexicului unui text, accesând sursele necesare. Cercetarea. Studiul de caz. Problematizarea. Identificarea și comentarea mărcilor stilistice ale curentului literar. Comentarea motivului literar. Definirea trăirilor, stărilor, ipostazelor eului liric. Argumentarea compoziției textului literar. Atelierul: de lectură, de scriere, de discuție/de dezbateri; atelierul inter-/transdisciplinar etc.</p> <p>Produce: Eseul argumentativ, teste de interpretare a semnelor unui text etc., reportajul (în limbajul epocii și în limbajul contemporan), sinteza literară, discursul argumentativ, agenda cu notițe paralele, dezbaterile, portofoliul, proiectul individual/de grup etc.</p>
<p>3.4. Aplicarea noțiunilor de teorie literară în interpretarea textelor literare și de graniță din diferite registre estetice.</p> <p>3.5. Comentarea elementelor lexicale, stilistice și semiotice ale textelor literare și de graniță din diferite perioade istorice.</p>		

<p>3.6. Integrarea în comentariul textului literar și de graniță a funcției cognitive, educative și estetice a textului literar și de graniță.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aspecte ale clasicismului în literatura română • Romantismul. Context socio-istoric și particularități. Genuri și specii caracteristice. • Motive literare și mărci stilistice specifice. Personajul romantic • Romantismul românesc: de la pașoptism la junimism • Autori reprezentativi și opere de referință din literatura română • Realismul: contextul socio-istoric și particularități <p>Genuri și specii caracteristice. Romanul realist.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teme dominante. • Tipologii ale personajului realist • Autori reprezentativi și opere de referință din literatura română • Sămănătorismul și poporanismul: con-textul socio-istoric și particularități. Reprezentanți și opere de valoare • Polifonia curentelor literare* • Sincronizarea fenomenului literar național cu cel universal* 	
<p>4.1. Redactarea personalizată a textelor pe diverse suporturi, cu aplicarea rigorilor de structurare a compozițiilor școlare.</p>	<p>Comunicarea scrisă Scrierea metaliterară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Portretul literar • Compoziția-caracterizare de personaj din perspectiva curentului literar • Eseul structurat • Eseul nestructurat 	<p>Activități: Exerciții de planificare a scrierii. Exerciții de structurare a unui text din secvențe distincte. Activități de recompunere a diverselor tipuri de texte, conform modelor date. Exersări vizând formularea adecvată a mesajelor scrise.</p>

<p>4.2. Ordonarea elementelor componente ale textului elaborat.</p>	<p>Scrierea funcțională</p> <ul style="list-style-type: none"> • Procura. Invitația • Procesul-verbal <p>Scrierea reflexivă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Articolul în presa scrisă și online • Jurnalul <p>Scrierea imaginativă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scenariul 	<p>Exersarea structurilor textuale argumentative, cu privire la curente literare și culturale.</p> <p>Atelierul de scriere.</p> <p>Exersarea parametrilor de scriere a diverselor tipuri de eseuri.</p> <p>Activități de redactare a textelor funcționale, conform cerințelor.</p> <p>Activități de selectare a diverselor surse pentru producerea textului scris.</p> <p>Exerciții de elaborare a unui scenariu.</p> <p>Produce:</p> <p>Portretul literar. Compoziția-caracterizare de personaj.</p> <p>Eseul. Textul funcțional. Articolul în presa scrisă și online.</p> <p>Jurnalul. Scenariul.</p>
<p>5.1. Stabilirea elementelor neologice în diverse situații de comunicare.</p> <p>5.2. Adaptarea elementelor lexicale neologice la sistemul gramatical al limbii române.</p> <p>5.3. Valorificarea resurselor lexicografice și TIC în vederea unei exprimări exacte și corecte.</p>	<p>Limba română în dinamică</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fonetică. Pronunțarea corectă a împrumuturilor Elemente de ortoepie. Pronunție corectă (hipercorectitudine) • Lexicologie. Formarea cuvintelor cu afixe și elemente de compunere neologice • Expresii autohtone, internaționale, intraductibile • Morfologie funcțională. Ortografia împrumuturilor – legarea/nelegarea cu cratimă a articolului hotărât și a desinențelor • Ortografia și abrevierea unităților de măsură și a semnelor convenționale și a simbolurilor din textele științifice • Sintaxa frazei • Contragerea și expansiunea • Cupluri corelative – exprimare și punctuație corectă 	<p>Activități:</p> <p>Exerciții de pronunțare corectă a cuvintelor.</p> <p>Utilizarea instrumentelor de traducere automată.</p> <p>Formularea legițiilor în baza faptelor de limbă observate.</p> <p>Exerciții care necesită utilizarea diferitelor tipuri de dicționare.</p> <p>Traducerea unor secvențe de text din limbile străine studiate în limba română (transdisciplinaritate) *</p> <p>Descifrarea și ortografierea abrevierilor.</p> <p>Analiza lingvistică a textelor nonliterare.</p> <p>Comentarea ortogramelor și a semnelor de punctuație în textele propuse.</p> <p>Actualizarea valorilor stilistice ale părților de vorbire în contexte relevante.</p> <p>Redactarea reciprocă etc.</p> <p>Produce:</p> <p>Postere reprezentative de hipercorectitudine și etimologie populară, minidicționare de cuvinte derivate cu afixe neologice, scheme tipologice pentru abrevieri, proiect de grup, portofoliu de cultivare a vorbirii etc.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Principiile punctuației: intonațional, logico-semantic, formal-gramatical la nivelul frazei* • Stilistică funcțională. • Particularitățile de limbaj în diverse stiluri funcționale. Clișeul și calchiera lingvistică • Valori stilistice ale semnelor de punctuație 	
<p>6.1. Manifestarea experiențelor literare și a gustului estetic în diferite contexte de învățare și de viață.</p> <p>6.2. Gestionarea textelor orale și scrise în produse media/multimedia.</p>	<p>Experiențe lingvistice și de lectură:</p> <p>dimensiune inter/pluri/transdisciplinară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cititorul-autodidact și lectura fără frontiere • Literatura și mediile - surse de informare și formare a vorbitorului cult • Opera literară în expresia filmului artistic/documentar/de animație și în cea a spectacolului* • Valorile literare românești în dezvoltarea personală 	<p>Activități:</p> <p>Identificarea informației în sursele literare/nonliterare/mass-media.</p> <p>Procesarea informației.</p> <p>Producerea textelor de diferit tip pe varii suporturi.</p> <p>Prezentarea argumentată a produselor elaborate.</p> <p>Elaborarea suporturilor multimodale pe baza textelor literare/nonliterare.</p> <p>Atelierul de lectură/de scriere/de dezbateri/inter-/transdisciplinar.</p> <p>Proiectarea, elaborarea, implementarea, evaluarea proiectului individual/de grup.</p> <p>Analiza produselor media.</p> <p>Argumentul în patru pași.</p> <p>Dezbaterea.</p> <p>Controversa constructivă.</p> <p>Autoevaluarea/Evaluarea reciprocă etc.</p> <p>Produse:</p> <p>Proiect individual/de grup, power point/prezi/video/colaje/tabel conceptual/grafic, buletin de știri, spot publicitar video, chat-ul, conferință de presă/conferință video, sondaj de opinie, chestionar etc.</p>

4.3. Clasa a XII-a

Unități de competență	Unități de conținut	Activități și produse de învățare
<p>1.1. Argumentarea conceptelor plurilingvism și interculturalitate.</p> <p>1.2. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii.</p>	<p>Identitate lingvistică și culturală</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plurilingvism și interculturalitate • Dialogul valorilor culturale <p>Teme transdisciplinare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Limba română – parte a patrimoniului lingvistic european • Comportamentul lingvistic al generațiilor de vorbitori ai limbii române: valori comune și diferențe 	<p>Activități:</p> <p>Elucidări terminologice și de context ale conceptelor <i>plurilingvism, interculturalitate</i>.</p> <p>Crearea unor bloguri de promovare a baștinei prin reliefarea specificului <i>lingvistic, literar și folcloric</i> și a influențelor provenite din zonele geografice limitrofe.</p> <p>Dezbateri despre specificul culturii naționale și al altor culturi.</p> <p>Publicarea în media (școlară, locală, națională) a produselor ce reflectă atitudinea vorbitorului cult în raport cu identitatea lingvistică și culturală proprie (opțional).</p> <p>Integrarea în lucrări colective cu prezentări, expuneri, demonstrări ale materialelor ce țin de istoria, cultura, limba și literatura română.</p> <p>Organizarea decadelor <i>Limbi și literaturii române</i> în plan inter- și transdisciplinar etc.</p> <p>Produse:</p> <p>Textul argumentativ, dezbaterile, portofoliul cultural și lingvistic (prezentare, evaluare, extindere și integrare în portofoliul comun), studiul de caz <i>Toleranța și plurilingvismul</i>, sinteze tematiche, blogul și vlog-ul de promovare a culturii și limbii, bliț-interviu, proiectul educativ intrașcolar, instituțional, interșcolar și/sau național de monitorizare a corectitudinii vorbirii, emisiunea televizată, flashmob-ul, expoziția, festivalul etc.</p>
<p>2.1. Angajarea asumată în producerea de mesaje constructive.</p>	<p>Comunicare orală</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vorbitor în public. Impactul emoțiilor asupra comunicării • Tipuri de discursuri. Strategii de construcție a discursului persuasiv 	<p>Activități:</p> <p>Studiul de caz: analiza unor discursuri publice. Recunoașterea elementelor de persuasiune în discursul public.</p> <p>Exerciții de identificare și comparare a diferitelor tipuri de discurs public.</p> <p>Elaborarea și prezentarea unui discurs public.</p>

<p>2.2. Folosirea tehnicilor de persuasiune în producerea discursului oral.</p> <p>2.3. Elaborarea unor discursuri orale de tip argumentativ pe o temă de interes public.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Persuasiunea. Tehnici de persuasiune. Comportamentul asertiv în comunicare • Cultura comunicării în spațiul public. Profilul unui vorbitor cult. 	<p>Evaluarea și autoevaluarea discursurilor prezentate în fața unui public <i>etc.</i></p> <p>Produce:</p> <p>Portofoliul personal, cu discursuri publice, elaborate pe diverse teme.</p> <p>Lista criteriilor pentru determinarea statutului de vorbitor cult.</p> <p>Profilul vorbitorului cult (elaborat independent sau în grup) <i>etc.</i></p>
<p>3.1. Lectura textelor/operele literare contemporane.</p> <p>3.2. Intercalarea secvențelor rezumative și a citatelor din textul literar și de graniță în procesul de interpretare.</p> <p>3.3. Interpretarea textului literar și de graniță prin raportare la contextul cultural-istoric național și universal.</p> <p>3.4. Integrarea noțiunilor de teorie literară și a platformelor estetice în interpretarea textului literar și de graniță.</p> <p>3.5. Sintetizarea componentelor lingvistice, cultural-istorice, stilistice și semiotice ale textelor literare și de graniță.</p>	<p>Creația literară și interpretarea/exegeza textului</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cititorul avizat și lectura interpretativă a operei literare • Istoria literaturii, teoria și critica literară – surse de interpretare a operei literare • Curente literare moderniste: context european și formule autohtone • Symbolismul. Particularități. Autori și opere de referință • Expresionismul. Estetica expresionismului românesc • Autori și opere de referință • Neomodernismul. Afirmare și specific în contextul literaturii române din Basarabia. • Autori și opere de referință • Postmodernismul, expresie a literaturii noi • Idealurile și criza contemporanității • Particularități: intertextualitate, ludic, ironie, parabola*, parodia* <i>etc.</i> • Autori și opere de referință • Interferența curentelor literare • Sincronizarea fenomenului literar național cu cel universal* 	<p>Activități:</p> <p>Lectura independentă, extra muros, a textelor de proporții.</p> <p>Adnotarea căștilor citite independent.</p> <p>Analiza interacțiunii timpului scrierii, timpului lecturii și cronosului operei literare.</p> <p>Identificarea tangențelor tematice și stilistice în operele scriitorilor din diferite perioade.</p> <p>Analiza structurii textului literar și de graniță.</p> <p>Acumularea și trierea ideilor.</p> <p>Selectarea argumentelor/exemplelor relevante.</p> <p>Comentariul opiniilor criticii literare.</p> <p>Studiul de caz.</p> <p>Problematizarea.</p> <p>Atelierul: de lectură, de scriere, de discuție/dezbateri, intertransdisciplinar <i>etc.</i></p> <p>Produce:</p> <p>Testul, comentariul (algoritmizat) al mărcilor stilistice ale unui text, compoziția-sinteză, compoziția-prezentare generală, proiect individual/de grup, portretul literar, teza, referatul <i>etc.</i></p>

<p>3.6. Interpretarea fenomenului literar național și universal în raport cu dezvoltarea personală.</p>	<p>Cititorul și universul artistic al personalității literare</p> <ul style="list-style-type: none"> • Personalitatea scriitorului: date biografice, parcurs și context de formare • Perioada de afirmare și etape ale creației scriitorului • Universul artistic al scriitorului (viziuni estetice, genuri, specii reprezentative, teme dominante). • Opere reprezentative din creația scriitorului studiat • Stilul individual al scriitorului 	
<p>4.1. Producerea textelor în diverse registre stilistice: metaliterare, reflexive, funcționale cu integrarea propriilor idei, judecăți și opinii.</p> <p>4.2. Corelarea aspectului grafic cu mesajul textului elaborat/fondul de idei.</p>	<p>Comunicarea scrisă</p> <p>Scrierea metaliterară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eseul de sinteză • Compoziția-paralelă* • Compoziția-analiza literară a unei opere de referință <p>Scrierea funcțională</p> <ul style="list-style-type: none"> • CV-ul (Europass) • Scrisoarea de intenție <p>Scrierea reflexivă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cronica de film • Recenzia de teatru* <p>Scrierea imaginativă</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reportajul în presa scrisă și online 	<p>Activități:</p> <p>Exerciții de redactare a textelor după modele, pe varii suporturi.</p> <p>Exerciții de reformulare a argumentelor scrise.</p> <p>Atelierul de scriere.</p> <p>Exersarea parametrilor de scriere a diverselor tipuri de texte.</p> <p>Elaborarea textelor funcționale, conform cerințelor tipizate.</p> <p>Activități de corelare a informației selectate din diverse surse cu ideile unui plan personal.</p> <p>Exerciții scrise de identificare a asemănarilor și a deosebirilor dintre personaje.</p> <p>Formularea în scris a unui punct de vedere cu privire la personalitatea literară a unui scriitor.</p> <p>Exerciții de redactare a unei recenzii, a unei cronici.</p> <p>Produse:</p> <p>Eseul de sinteză. Compoziția-paralelă. Compoziția-analiză literară a unei opere de referință. Textul funcțional. Cronica de film. Recenzia de teatru. Reportajul în presa scrisă și online.</p>

<p>5.1. Clarificarea exactă a lexicului terminologic gramatical și literar.</p> <p>5.2. Revizuirea din perspectiva corectitudinii și relevanței funcționale a mesajului în diverse situații discursive.</p> <p>5.3. Comentarea mărcilor stilistice ale unităților de limbă în operele literare.</p>	<p>Limba română în dinamică</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexicologie. Lexic și lexicografie terminologică • Morfologie. Ambiguități gramaticale în limbajul normat și în limbajul artistic • Sintaxa textului: Punctuația și justificările ei sintactice • Topică fixă și topica liberă • Stilistica funcțională: • Stilistica părților de vorbire și a semnelor de punctuație în textul literar • Abaterile de la normă. Anacolul, confuzii paronimice, pleonasm și tautologie, cacofonie, adevărate/inadecvate stilistice 	<p>Activități:</p> <p>Explicarea și exemplificarea termenilor. Stabilirea contextelor pentru demonstrarea valorii terminologice și a celei uzuale a lexemelor. Interpretarea structurilor gramaticale. Disocierea contextuală a structurilor gramaticale omonime/omofone/omografice. Valorificarea estetică a faptelor de limbă studiate. Elaborarea textului în funcție de tipul de discurs. Comentarea efectelor topicii: echivoc/fapt de stil. Comentarea semnelor de punctuație în texte literare și nonliterare. Listarea și comentarea greșelilor de exprimare din diverse tipuri de texte.</p> <p>Produce:</p> <p>Minidicționar de termeni lingvistici și literari, postere reprezentative de contexte pentru actualizarea valorii terminologice vs. uzuale a aceluiași cuvinte, liste de metafore cognitive (transdisciplinaritate), portofoliu de cultivare a vorbirii etc.</p>
<p>6.1. Argumentarea orală și scrisă a unor opinii în viața cotidiană.</p> <p>6.2. Integrarea experiențelor lingvistice și de lectură în diferite contexte școlare, sociale și culturale.</p>	<p>Experiențe lingvistice și de lectură: dimensiune inter/pluri/transdisciplinară</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernismul în literatură, arta vizuală, muzică și arhitectură • Textul și arta fotografică* • Neticheta. Comunicarea în spațiul public și online • Cititorul-creator de valori în era digitală • Construcția și deconstrucția textului artistic prin arte/științe* 	<p>Activități:</p> <p>Identificarea informației în sursele literare/nonliterare/mass-media. Procesarea informației. Redactarea textelor de diferit tip pe varii suporturi. Prezentarea argumentată a produselor elaborate. Elaborarea suporturilor multimodale pe baza textelor literare/nonliterare. Atelierul de lectură/de scriere/de dezbateri/inter-/transdisciplinar. Proiectarea, elaborarea, implementarea, evaluarea proiectului individual/de grup.</p>

<p>Analiza produselor media. Formularea argumentelor și ierarhizarea lor. Investigația de grup. Dezbateră. Controversa constructivă. Studiul de caz. Autoevaluarea/Evaluarea reciprocă.</p> <p>Produce: Proiect individual/de grup <i>Spunem povești multimedia cu ajutorul telefonului mobil</i>, proiectul de investigație literară, power point/ prez/video/colaje/tabel conceptual/grafic, maraton (literar, teatral), bloog-ul/vlog-ul, flashmob-ul, cartea digitală, forumul literar, videoconferința/voip, interviul, fotoreportajul, fotoeseul*.</p>			
--	--	--	--

V. OPERE LITERARE ȘI TEXTE RECOMANDATE

5.1. Pentru autorii de manuale și pentru profesori

NB! Textele poartă caracter de recomandare.

În procesul proiectării didactice și valorificarea sensului didactic propriu-zis, vor fi selectate 3-5 texte literare din 2-3 autori, urmărind realizarea unităților de competență, formarea valorilor și atitudinilor adecvate prin ilustrarea concretă a secvențelor de conținut pentru fiecare clasă.

Recomandăm ca alegerea textelor să fie făcută conform criteriului axiologic, al accesibilității și al resurselor educaționale, în funcție de competențele specifice urmărite în procesul de predare/învățare/evaluare, excluzând repetarea textelor, de la clasă la clasă, cu excepția actualizării unora.

CLASA a X-a

Texte poetice:

- V. Alecsandri *Rodica; Malul Siretului; Miezul iernii; Pastel chinez; Cositul; Flori de nufăr*
- M. Eminescu *Atât de fragedă; Pe lângă plopii fără soț...; La steaua...; Sonet (Când însuși glasul...); Trecut-au anii; Glossă; Mai am un singur dor; Iubind în taină; Ce e amorul?*
- Al. Macedonski *Rondelul orașului mic; Noapte de decembrie; Rondelul rozelor ce mor;*
- L. Blaga *Gorunul; Sufletul satului; Stelelor; Melancolie; Elegie; Inima mea în anul 1940; Timp fără patrie; Către cititori*
- T. Arghezi *Testament; De ce-aș fi trist? Niciodată toamna...; De-abia plecaseși; Psalm (Te-am adunat...); Cina; Ex Libris*
- N. Stănescu *Elegia întâia; Elegia a noua; Somnul; Lecția despre cub; Tinerii*
- I. Pillat *Aci sosi pe vremuri...; Ceas pierdut*
- M. Sorescu *La Liliaci; Trebuiau să poarte un nume; Pictură cu crin; Actorii*
- Gr. Vieru *Pădure, verde pădure; Litaniile pentru orgă; Mamă, tu ești; A căzut cerul din ochii tăi; Chipul tău, mamă; Mică baladă; Pădure, verde pădure; Joc de familie; Am rupt acest trandafir*
- M. Cărtărescu *Ninge peste Gara de Nord; Georgica IX; Elegie după Catul; Calea regală; Fata cu șosete de diamant; Când ai nevoie de dragoste*
- Ioan Es. Pop *12 octombrie 1992; 12 octombrie, altădată; 12 octombrie 1989*
- Ion Mureșan *Facerea lumii; A venit toamna; Frig*
- L. Lari *Fratelui; Mi-e dor de tine ca de-o poezie*
- A. Suceveanu *De dragul tău; În așteptarea poemului*
- N. Dabija *Poeme pentru totdeauna*

- V. Romanciuc *Cândva în poiana albastră; Pentru a împiedica lacrima*
- I. Mălăncioiu *Legendă; Joc; În drumul furnicilor*
- A. Blandiana *Oglinzi; Cruciada copiilor; Baladă*
- M. Vișniec *Orașul va fi plin de flori; Din viața domnului K.; Corabia*
- E. Cioclea *Coloana vertebrală; Love story; Primăvara în oraș*
- Iu. Filip *Rugăciune de miază noapte; Și tu?... Chiar și tu?... Și?...; Mi-s amare buzele...; Ceru-ntreg de floare pentru tine; Sonetul colăceilor și cailor de lut*
- Gr. Chiper *Un plop aduce puține folease*
- Călina Trifan *Flagrant; Soldații de zinc; Cel mai citit poem*
- I. Țurcanu *Sa să fiu sincer; Și așa în fiecare noapte; O toamnă fantastică*
etc.

Texte narative:

- C. Negruzzi *Alexandru Lăpușneanul;*
- I. Creangă *Povestea lui Harap-Alb;*
- I. L. Caragiale *La hanul lui Mânjeală; O făclie de paște; Kir Ianulea; Momente;*
- I. Slavici *Moara cu noroc; Mara*
- M. Sadoveanu *Hanu Ancuței; Baltagul; Creanga de aur*
- L. Rebreanu *Catastrofa; Ion; Pădurea spânzuraților; Ciuleandra*
- G. Călinescu *Enigma Otiliei*
- V. Voiculescu *Lostrita; Capul de zimbru*
- M. Preda *Moromeții*
- I. Druță *Sania; Frunze de dor*
- V. Beșleagă *Zbor frânt*
- A. Busuioc *Pactizând cu diavolul; Și a fost noapte; Lătrând la lună*
- N. Dabija *Tema pentru acasă*
- C. Partole *Trandafirul pustului; Totentanz sau viața unei nopți*
- M. Cărtărescu *Orbitor*
- A. Silvestru *Străina de la Hollywood; Fărâme de suflet: Salvarea, Pragul, Recviem*
- I. Vulpescu *Arta conversației; Candidați la fericire; Arta compromisului*
- I. Pârvulescu *Inocenții; Viața începe vineri; Viitorul începe luni*
- S. Popescu *Exuvii*
- S. Antonescu *Fotograful curții regale; Hanul lui Manuc*
- I. Groșan *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*
- Iu. Filip *Înlocuiește-mă, Doamne, cât timp nu-mi găsesc locul!*
etc.

Texte dramatice:

- Bogdan Petriceicu-Hașdeu *Răzvan și Vidra*
- V. Alecsandri *Despot-Vodă*
- I. L. Caragiale *O scrisoare pierdută; D'ale carnavalului; Năpasta*
- M. Sorescu *Răceala; A treia țepă; Paracliserul*
- I. Druță *Păsările tinereții noastre; Casa Mare; Doina*
- A. Busuioc *Radu Ștefan, întâiul și ultimul*
- D. Matcovschi *Cântec de leagăn pentru bunici*

- Val. Butnaru *Cum Ecclesiastul discută cu Proverbele*
 - D. Crudu *Salvați Bostonul; Alegerea lui Alexandru Țuțu*
 - M. Șlehtițchi, N. Leahu *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*
 - C. Cheianu *În container*
 - Iu. Filip *Spărgătorul de oale – balet postmodernist cu vorbe unde nu-i încotro fără ele*
 - M. Vișniec *Nina sau despre fragilitatea pescărușilor împăiați*
 - I. Nechit *Sfaturile Melaniei*
- etc.

CLASA a XI-a

Mitologie și folclor:

- *Monastirea Argeșului*
 - *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*
- etc.

Umanismul, Iluminismul, Clasicismul:

- Dosoftei *Psaltirea în versuri* (secvențe)
 - Gr. Ureche *Letopisețul Țării Moldovei*
 - M. Costin *Letopisețul Țării Moldovei* (fragmente)
 - I. Neculce *O samă de cuvinte*
 - I. Văcărescu *Într-o grădină*
 - D. Cantemir *Descrierea Moldovei* (fragment); *Istoria ieroglifică* (fragment)
 - Gh. Asachi *Dochia și Traian, La Patrie*
 - I. Budai Deleanu *Țiganiada* (fragment)
 - C. Stamati *Neneaca, cuconașul ei și dascălul*
 - Al. Donici *Doi câini; Antereul lui Arvinte*
- etc.

Romantismul românesc:

- M. Kogălniceanu *Introducere* (la „Dacia literară”)
 - C. Negruzzi *O alergare de cai; Zoe*
 - I. Heliade-Rădulescu *Zburătorul*
 - Gr. Alexandrescu *Umbra lui Mircea. La Cozia*
 - D. Bolintineanu *Legende istorice*
 - V. Alecsandri *Dumbrava roșie; Despot-Vodă*
 - A. Russo *Stânca Corbului*
 - B.P. Hașdeu *Micuța; Răzvan și Vidra*
 - M. Eminescu *Luceafărul; Floare albastră; Și dacă...; Memento mori; Atât de fragedă; Revedere; Sonet (Afară-i toamnă...); Cezara; Fata-n grădina de aur*
- etc.

Realismul, Sămănătorismul, Poporanismul:

- I. Creangă *Amintiri din copilărie*
- I. L. Caragiale *În vreme de război*
- I. Slavici *Mara*
- G. Coșbuc *Nunta Zamfirei; Moartea lui Gelu; Trei, Doamne, și toți trei*
- O. Goga *Noi; Oltul; Plugarii; Bătrâni*

- Al. Mateevici *Eu cânt*; Țara; Țăranii
- N. Filimon *Ciocoi vechi și noi*
- M. Sadoveanu *Frații Jderi*
- L. Rebreanu *Ion*; Răscoala; *Ciuleandra*
- C. Stere *În preajma revoluției* (fragment)
- G. Călinescu *Enigma Otiliei*
- M. Preda *Cel mai iubit dintre pământeni*
- I. Druță *Povara bunătății noastre*; *Clopotnița*; *Samariteanca*; *Problema vieții*
- A. Buzura *Vocile nopții*
- N. Esinencu *Copacul care ne unește*; *Doc*
- N. Vieru *Inele de iarbă* etc.

CLASA a XII-a

Modernismul, postmodernismul:

- L. Blaga *Biografie*; *Paradis în destrămăre* (ori un text selectat din volumul *Lauda somnului*); *Meșterul Manole*
- T. Arghezi *Morgenstumping* (ori un alt text, selectat din volumul *Flori de mucigai*)
- G. Bacovia *Note de primăvară*; *Vals de toamnă*; *Lacustră*; *Nocturnă*; *Poema în oglindă*; *Poema finală*
- I. Barbu *Joc secund (Din ceas dedus...)*; *Oul dogmatic*
- I. Minulescu *Într-un bazar sentimental*; *Acuarela*
- Mateiu I. Caragiale *Craii de Curtea-Veche*
- G. Ibrăileanu *Adela*
- L. Dimov *Poemul odăilor*; *Vis cu bufon*
- G. Meniuc *Destin*; *Cade rouă*; *Toamna lui Orfeu*
- N. Stănescu *Tentația realului*; *Evocare*; *Leoaică tânără, iubirea*; *Elegia a zecea*; *Necuvintele*
- M. Sorescu *Shakespeare*; *Laocoon*; *Harta*
- Gr. Vieru *Ars poetica*; *Harpa*; *Poeții*; *Despre fericire*; *Mai sunt*
- D. Matcovschi *Alb și negru*; *Microcosm*; *Apără-mă, frunză de tei*
- M. Cărtărescu *Levantul (fragmente)*; *Poema chiuvetei*; *O motocicletă parcată sub steele*; *Garofița*; *În stilul lui Bacovia*; *Georgica a IV-a*
- A. Suceveanu *Mașina apocaliptică*; *Poemul de trecere*; *Secunda care sunt eu*
- E. Galaicu-Păun *Autoportret cu ochelari de ceai*; *Ființă în scădere*
- I. Groșan *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*
- M. Vișniec *Mașinăria Cehov*
- I. Hadârcă *Cetățile albe*; *Țară de viori*; *Am pictat*
- N. Dabija *Ochiul al treilea*; *De dragoste*; *Cronicarii*
- N. Popa *Nimic nou*; *Locul unde*; *Acasă*
- Vs. Ciornei *Acuarela*; *Toamna*
- V. Gârneț *Peisaj*; *Semn de carte*
- L. Butnaru *Poem din ziua în care s-a scumpit sarea*; *Diogene*
- N. Leahu *Cu miros de poame, de lapte*; *Baladă*; *(Pre)facerea*
- M. Șlehtițchi *oleandrii mă strigă roz*; *acum*; *iubirea noastră e o doamnă frumoasă*
- D. Crudu *Falsul Dimitrie*

- M. Vakulovski *Riduri*
- L. Armașu *Singurătatea de duminică*
- M. Pilchin *Ivan Gogh; Zara în rochie alb-aurie*
etc.

Pentru realizarea modulului **Cititorul și universul artistic al personalității literare** se vor selecta, la discreția autorului de manual și a profesorului, texte de referință, texte secundare și colaterale, adecvate formării competențelor necesare, din 2-4 autori recomandați spre studiere prin prezentul document: *Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Ion Druță* sau alții.

5.2. Texte pentru memorizare

Se recomandă ca elevii să memoreze următoarele tipuri de texte literare:

- **Clasa a X-a:** 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1/2 pagină); un fragment de text dramatic (un rol într-un dialog);
- **Clasa a XI-a:** 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1/2 pagină);
- **Clasa a XII-a:** 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1/2 pagină).

5.3. Aspecte elementare de critică literară

Studiul literaturii în toate clasele de liceu pentru receptarea operei literare din perspectiva genurilor, a speciilor (clasa a X-a), a curentelor culturale și literare (clasa a XI-a – a XII-a) și pentru realizarea modulului **Cititorul și universul artistic al personalității literare** (clasa a XII-a), vor fi valorificate aspecte de critică, istorie și teorie literară, eseistică, selectând, la discreția autorului de manual și a profesorului, texte adecvate:

- G. Călinescu *Principii de estetică; Istoria literaturii române de la origini până în prezent; Opera lui Mihai Eminescu*
- T. Vianu *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*
- E. Lovinescu *Istoria literaturii române contemporane; Critice*
- P. Zarifopol *Din registrul ideilor gingașe*
- C. Noica *Creație și frumos în rostirea românească*
- G. Bogza *Cartea Oltului; Basarabia, țară de pământ*
- E. Simion *Scriitori români de azi; Dimineața poezilor; Moartea lui Mercurio*
- N. Manolescu *Arca lui Noe; Cititul și scrisul; Istoria critică a literaturii române*
- Gheorghe Grigurcu *Teritoriu liric; Amurgul idolilor; Poeți români de azi*
- Ion Pop *Avangarda în literatura română; Jocul poeziei*
- M. Cimpoi *Narcis și Hyperion; Drumurile întrerupte ale romanului în Basarabia; Secolul Bacovia; O istorie deschisă a literaturii din Basarabia*
- E. Lungu *Raftul cu himere; Spații și oglinzi*
- Al. Cistelean *Diacritice; Poezie și livresc*
- Em. Galaicu-Păun *Poezia de după poezie*
- N. Leahu *Poezia generației 80*
- E. Botezatu *Ultimul Meniuc*

- V. Coroban *Romanul moldovenesc contemporan*
- M. Dolgan *Grigore Vieru, adevăratul; Eminesciense, Vierene, Druțiene*
- M. Șleahțișchi *Jocurile alterității; Romanul generației 80: construcție și reprezentare; Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*
- Mircea V. Ciobanu *Deziluziile necesare; Plăcerea interpretării*
- L. Țurcanu *Manierismul românesc: manifestări și atitudini*
- M. Pilchin *Realități poetice în zigzag; Poezie, Eros și Putere; De mână cu marele Joker* etc.

VI. REPERE METODOLOGICE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

6.1. Repere de desfășurare a demersului didactic

Generarea activităților de învățare pentru formarea competențelor specifice disciplinei trebuie să urmeze o progresie clară de la simplu la complex pe măsură ce se trece de la o clasă la alta.

Reperetele metodologice lasă suficientă libertate profesorilor de specialitate, dar ele conturează și filozofia învățării *Limbii și literaturii române* în liceu, care deschide spre inter- și trans-disciplinaritate, spre o perspectivă dinamică asupra studiului, cu accent sporit pus pe dezvoltarea competențelor și nu pe asimilarea unor cunoștințe, spre o abordare holistică, astfel încât elevii să înțeleagă legăturile dintre domeniile de conținut ale disciplinei și interdependența dezvoltării competențelor; de asemenea strategiile didactice selectate de profesor trebuie să fie descriptive și interactive, adică să ofere o deschidere largă spre varietățile limbii, spre uzul comun al acesteia, și spre diversitatea de genuri literare și nonliterare din literatura și media actuale. Autorii de manuale trebuie să izească de beneficiile perspectivei cognitive și constructiviste în studiul *Limbii și literaturii române*, astfel ca profesorii să știe cum pot implica elevii în propria învățare, cea prin descoperire.

La selectarea conținuturilor care permit dezvoltarea competențelor specifice, profesorii și autorii de manuale vor urmări aceeași progresie dinspre conținuturile mai simple spre cele mai complexe în fiecare domeniu de conținut specific *Limbii și literaturii române*: oralul, redactarea, lectura, limba. Activitățile didactice și conținuturile lingvo-literare trebuie să reflecte, în mare măsură, noutățile din fiecare domeniu de conținut: *cercetări lingvistice recente, apariții editoriale în cadrul literaturii pentru copii și adolescenți* etc.

CLASA a X-a – În această clasă, accentul se va pune pe obținerea unui nivel competitiv al elevilor instruiți anterior în aceleași sau în diferite instituții, precum și pe formarea unei viziuni de ansamblu asupra literaturii, pe abordarea în continuitate a conținuturilor de limbă, de vreme ce la nivel gimnazial s-a lucrat mai mult pe texte disparate. În scop diagnostic, dar și pentru a observa succesele și progresul elevilor, recomandăm un *pre-test* la începutul anului de studii și un *re-test* la finele lui. Repartizarea orelor, sugestiile de texte și activități didactice poartă un caracter orientativ. Profesorul este oricând în drept să se ralieze la nivelul și necesitățile acelei clase de elevi pentru care proiectează.

CLASA a XI-a – Ordonat pe axa diacronică-sincronică, traiectul instructiv la *Limba și literatura română* va cuprinde texte care jalonează evoluția și relevă mărcile stilistice ale procesului literar, aspectele de limbă proiectate urmând să vizeze probleme de fonetică, lexic, gramatică funcțională și stilistică. Profesorul va insista pe lectura operelor și a fragmentelor alese, pentru a se lucra *pe text*. Modificările de conținut și formă pe care le-a suportat literatura națională, de la primele scrieri până astăzi, se vor materializa în observații și concluzii proprii, vor lua forma unor paralele și sinteze elaborate de elevi. Deoarece elevul continuă să *învețe a învăța*, recomandăm câteva modalități

noi de organizare a instruirii și evaluării; tehnicile asimilate deja în clasa a X-a rămân o achiziție mereu funcțională.

CLASA a XII-a – Conceput din perspectiva modulară: *curente moderniste și postmodernismul; Cititorul și universul artistic al personalității literare* – demersul didactic se va orienta spre studiul unor texte monumentale în literatura națională, cu racordare la un larg context cultural. Cu alte cuvinte, studiul literaturii, la această etapă, atrage și textele metaliterare, urmând să întregască viziunea elevului asupra valorilor.

6.2. Tipologia și specificul strategiilor didactice privind disciplina *Limba și literatura română*

Procesul de organizare și desfășurare a activităților didactice la *Limba și literatura română* este de natură complexă și reclamă o pregătire serioasă teoretico-practică a specialistului de profil.

Valorificarea eficientă a componentelor EL/ELA în epoca modernizării sferelor vieții sociale solicită tuturor actanților educaționali conștientizarea impactului pe care îl are *Limba și literatura română* ca disciplină școlară în formarea și dezvoltarea potențialului intelectual, moral și spiritual al tinerei generații și asupra celorlalte discipline din Planul-cadru de învățământ.

În acest sens, rolul profesorului – cel mai important factor în conceperea și realizarea unui demers educațional atractiv – este unul definitoriu. Iată de ce, în implementarea cu succes a reformei curriculare, profesorul e obligat să țină cont de noile orientări metodice și metodologice, care indică asupra câtorva noțiuni-cheie: *parcurs educațional explicit, structură didactică deschisă, comunicare interactivă, managementul timpului, dezvoltare de competențe, gestionare cu randament a resurselor umane, aplicare conștientă și creativă a tehnologiilor educaționale, realizare a unui feedback nuanțat* etc.

Raportate la specificul disciplinei școlare *Limba și literatura română* și axate pe triada educațională predare-învățare-evaluare, conceptele invocate ordonează foarte clar activitățile instructiv-formative și explică trama urmată în atingerea finalităților educaționale.

Profesorul este îndemnat să conceapă ora de *Limba și literatura română* ca un spațiu viabil, ce integrează competența de comunicare lingvistică cu cea lectorală: de la activități ce se întemeiază pe modele ale comunicării colocviale spre activități ce valorifică modele de comunicare eficientă în diferite situații de viață, constituite de autor într-un text literar. În felul acesta, se va urmări o realizare a intersecției didactice a textelor nonliterare cu cele literare – condiție inerentă a unui parcurs instructiv integrat al disciplinei.

Cadrele didactice își pot alege metodele și tehnicile de predare și își pot adapta practicile pedagogice în funcție de ritmul de învățare și de particularitățile elevilor. Axarea pe formarea de competențe specifice este însoțită de reevaluarea și înnoirea continuă a strategiilor, tehnologiilor și metodelor aplicate în practica educațională la *Limba și literatura română*. Acestea vizează următoarele aspecte:

- aplicarea strategiilor, tehnologiilor, metodelor centrate pe elev, pe activizarea structurilor cognitive și operatorii ale acestora, pe exersarea potențialului lor psihofizic

și intelectual în a se cunoaște mai bine și în a-și putea construi propriul set de valori pe baza reflecțiilor asupra textelor citite, pe transformarea elevului în coparticipant la propria formare prin verbalizarea orală și în scris nu doar a gândurilor, ci și a emoțiilor;

- accentuarea caracterului formativ al strategiilor, tehnologiilor, metodelor utilizate în activitatea de predare-învățare-evaluare, acestea asumându-și o intervenție activă și eficientă în cultivarea potențialului individual al elevului cititor și vorbitor care poate cunoaște mai bine lumea prin textele pe care le citește, literare și nonliterare și pe care le explorează prin valorificarea experiențelor personale și prin stimularea reflecției, a gândirii critice asupra acestora, în dezvoltarea capacităților de a opera cu informațiile asimilate, de a aplica și evalua competențele achiziționate, de a investiga ipoteze și de a căuta soluții adecvate de rezolvare a situațiilor-problemă;
- îmbinarea și alternarea sistematică a activităților bazate pe efortul individual al elevului (documentarea după diverse surse de informație, observația proprie, exercițiul personal, instruirea programată, experimentul și lucrul individual, tehnica muncii cu fișe etc.) cu activitățile ce solicită efortul colectiv (de echipă, de grup) de genul discuțiilor, asaltului de idei etc. prin care își poate face înțelese intențiile de comunicare cu efect vizibil asupra receptorului, îi poate cunoaște mai bine pe ceilalți și poate stabili mai ușor relații cu interlocutorii ce presupune interacțiune și cooperare: discuții pe marginea textelor, împărtășirea opiniilor, realizarea jocurilor de rol pentru exersarea strategiilor de comunicare orală, selectarea elementelor lexicale sau gramaticale adecvate relației cu interlocutorii, scrierea cooperativă;
- însușirea unor metode de informare și de documentare independentă, utilizând tehnologiile informaționale și comunicaționale adecvate (TIC), inclusiv rețeaua Internet, care oferă deschiderea spre autoinstruire, spre învățare continuă prin beneficiile pe care elevul le are în plan personal, social, cultural și academic prin studiul *Limbei și literaturii române*.

În acest scop, este util ca profesorul de *Limba și literatura română* să-și orienteze demersul didactic spre realizarea următoarelor tipuri de activități:

- formularea de sarcini de prelucrare variată a informațiilor, în scopul formării competențelor specifice vizate de prezentul curriculum;
- alternarea elaborării și prezentării produselor cu moduri variate de antrenare a gândirii;
- solicitarea de frecvente corelații intra- și inter-disciplinare;
- punerea elevului în situația ca el însuși să formuleze sarcini de lucru adecvate;
- obținerea de soluții sau interpretări variate pentru aceeași unitate de competență și de conținut;
- susținerea comunicării *elev-manual* – prin lectura și analiza de text, medierea, transpunerea simbolică a unor conținuturi, interpretarea acestora;
- formularea de sarcini rezolvabile prin activitatea în grup;
- organizarea activităților de învățare ce permit desfășurarea sarcinilor de lucru în ritmuri diferite;
- sugerarea unui algoritm al învățării, prin ordonarea sarcinilor de tip lingvistic, comunicativ și lectoral;

- realizarea atelierelor de lectură, scriere, comunicare/dezbatere, vorbire ca una dintre finalitățile valorice ale unității de învățare, alături de lecțiile de evaluare și cele de analiză obligatorie a evaluărilor.

Tipologia și formele de organizare a lecțiilor la disciplina *Limba și literatura română*:

- lecție de formare a capacităților **de dobândire** a cunoștințelor;
- lecție de formare a capacităților **de înțelegere** a cunoștințelor;
- lecție de formare a capacităților **de aplicare** a cunoștințelor;
- lecție de formare a capacităților **de analiză-sinteză** a cunoștințelor (preevaluare/postevaluare);
- lecție de formare a capacităților **de evaluare** a cunoștințelor;
- lecție mixtă.

La nivelul liceal, disciplina *Limba și literatura română*, abordată integrat, se concretizează/materializează în următoarele tipuri de lecții:

- lecții de interpretare a textului literar;
- lecții de comunicare orală;
- lecții de gramatică, stilistică și cultivare a vorbirii;
- lecții de producere a textelor scrise; *etc.*

Profesorul are libertatea de a alege **forme de organizare** a lecției:

- ateliere de lectură, discuție, scriere, creație, dezbatere;
- atelier inter-transdisciplinar;
- masă rotundă, dezbateri, conferință de presă, controversă constructivă;
- joc de rol (proces literar/judiciar, ecranizare) *etc.*

6.3. Specificul activităților de evaluare la disciplină

În contextul formării și dezvoltării competențelor, evaluarea educațională se va fundamenta pe următoarele principii, stipulate în *Cadrul de Referință al Curriculumului Național*:

- evaluarea este un proces permanent, o dimensiune esențială a procesului educațional și o practică eficientă în școală;
- evaluarea stimulează învățarea, formarea și dezvoltarea competențelor;
- evaluarea se axează pe necesitatea de a compara pregătirea elevilor în raport de competențele specifice, unitățile de competențe ale disciplinei *Limba și literatura română*;
- evaluarea la *Limba și literatura română* implică utilizarea metodelor variate (tradiționale și moderne);
- evaluarea este un proces reglator, care determină calitatea activităților școlare la disciplină;
- evaluarea trebuie să-i conducă pe elevi spre o autoapreciere corectă și spre o îmbunătățire continuă a competențelor lingvistice și literare.
- În procesul educațional la *Limba și literatura română*, profesorul va realiza:
- evaluarea inițială, cu funcția prognostică;

- evaluarea curentă, cu funcția formativă;
- evaluarea finală (sumativă), cu funcția diagnostică.

În ansamblu, evaluările sumative (finale) realizate vor demonstra dacă la finele modulului/unității/anului de învățământ sunt dobândite achizițiile determinate de unitățile de competență stabilite în curriculum pentru clasa respectivă.

Prin examenul de bacalaureat, se va evalua dacă au fost formate competențele specifice *Limbii și literaturii române* preconizate pentru treapta liceală de învățământ și dacă au fost atinse standardele de eficiență a învățării *Limbii și literaturii române*. Se va opera cu textul literar oferit elevilor la prima vedere, selectat din creația autorilor recomandați pentru studiu prin prezentul document.

În contextul principiilor evaluării, prioritară și dominantă în procesul educațional la disciplină este evaluarea curentă – evaluarea formativă a competențelor. Trecerea la autoevaluare și la evaluarea reciprocă, adică abordarea evaluării ca învățare și învățarea modului de a oferi feedback, va reprezenta o preocupare constantă a cadrului didactic care organizează și dirijează procesul evaluativ.

6.4. Evaluarea axată pe competențe

Întrucât activitatea educațională la liceu se edifică pe competențe deja formate, la etapa gimnazială, și demonstrate la examenul de capacitate, specificul studiului *Limbii și literaturii române*, la această etapă, urmărește extinderea și aprofundarea competenței de comunicare în limba de instruire, a competenței lectorale și, în mod absolut firesc, a competenței de a învăța.

Prin unitățile de conținut, studiul literaturii unește dezvoltarea competențelor legată de reperele valorice ale elevului: capacitatea acestuia de a percepe și a înțelege lumea înconjurătoare, de a se orienta, de a-și conștientiza rolul și destinația, de a ști să-și aleagă obiectivele și finalitățile în acțiuni și fapte, de a lua decizii. Aceasta presupune un ansamblu de subiecte, asupra cărora elevul trebuie să fie bine informat/documentat, să posede cunoștințe și o anumită experiență de comunicare, de lectură și de scriere. Evaluarea acestor competențe implică abordarea textelor literare și metaliterare, a textelor de graniță și a textelor funcționale, însoțită de sarcini de lucru pe text, din care vor rezulta produsele evaluabile – prezentări orale, texte scrise în parametri indicați etc.

Competența de comunicare în limba de instruire, formată în gimnaziu și privită ca o precondiție pentru succesul școlar al elevului, la etapa liceală este orientată spre formarea *culturii comunicării* orale și scrise, în multiplele ei manifestări, nu doar lingvistice. Intersectată cu studiul textului din perspective variate, cultura comunicării va fi evaluată atât prin produse rezultate din demersul analitic/metaliterar, de regulă, în forma de prezentare orală, investigație, eseu, cât și prin observarea comportamentului verbal, paraverbal și nonverbal în actele de comunicare orală și scrisă.

O altă dimensiune de competențe evaluate în cadrul disciplinei *Limba și literatura română* la liceu sunt legate de o serie de capacități și atitudini ale elevului pe care acesta trebuie să le manifeste în sfera studiului independent. Ele includ elemente de activitate logică, metodologică și de învățare în general, raportate la obiecte cognoscibile din lumea reală, în cazul dat, la sistemul limbii și varietatea textelor literare, la procesul literar corelat cu istoria, cultura națională și universală. Evaluarea acestei competențe

presupune activități individuale sau de grup, desfășurate pe durate mai mari decât o lecție – proiecte (individuale și de grup), investigații extinse, acumularea materialelor și a reflecțiilor în portofolii etc. Această competență este greu de evaluat în cadrul unor lucrări, teze, dar prezența ei asigură succesul școlar, capacitatea de a realiza operații intelectuale complexe, de a urma strategii de abordare și algoritmi.

Pentru a acoperi aria de învățare conținută în *Curriculum-ul la Limba și literatura română* pentru liceu, la elaborarea itemilor ca sarcini de lucru distincte sau integrați taxonomic în structura unui test cu un scop și un context didactic de aplicare exactă, într-o situație evaluativă reală, se recomandă, preponderent, respectarea următorului coraport procentual al competențelor:

- **20%** – *competențe lingvistice*;
- **circa 60%** – *competențe culturale, lectoral-literare*;
- **circa 20%** – *competențe din domeniul aplicării elementelor de teorie literară*.

În scopul asigurării principiului echității în evaluare, prin organizarea cerințelor unice, obiectivele de evaluare vor respecta, în mod obligatoriu, triada: *CE?* ↔ *CUM?* ↔ *CÂT?*

- Comportamentul pe care elevul trebuie să-l demonstreze (*Ce?*).
- În ce condiții se produce acest comportament (*Cum?*).
- Nivelul de performanță sau criteriul de reușită, concret măsurabil (*Cât?*).

În evaluarea competenței de lectură și în cea a producerii de text, recomandăm formularea sarcinilor de lucru diferențiate, apelând la nivelurile de competență lectorală pentru această treaptă de școlaritate.

Evaluarea nivelului de competență lectorală îi cere elevului să posede termenii-cheie, să cunoască algoritmi de realizare a unor sarcini sau să aibă deprinderea de a respecta un algoritm, să-și aplice cunoștințele și priceperile în situații inedite, ceea ce permite plasarea lui în raport cu anumiți parametri, echitabili și siguri. Nivelul V este considerat cel mai înalt, ceea ce înseamnă că elevul care a atins acest nivel de competență lectorală le posedă și pe cele anterioare – IV, III, II, I.

Parametri generali:

1. Elevul poate reflecta asupra celor citite.
2. Elevul poate înțelege/sintetiza mesajul global.
3. Elevul poate formula tema și ideea de bază a textului.
4. Elevul poate extrage informația necesară, relevantă din text.
5. Elevul poate interpreta datele, semnele, limbajul unui text.
6. Elevul se poate vedea pe sine în text; se poate cunoaște, astfel, prin text.
7. Elevul poate relaționa elementele conținutului cu cele ale expresiei din text.
8. Elevul poate raporta textul la sine, la experiența sa.

NIVELUL V

Elevul poate:

- Lucra cu textul necunoscut, extrăgând informația necesară implicită și făcând dovada înțelegerii ei;
- Înțelege sarcina și să desprindă din text datele necesare pentru realizarea ei;
- Aprecia critic informația, să formuleze ipoteze, să examineze diferite opțiuni.

NIVELUL IV

Elevul poate:

- Găsi în text informația necesară indicată;
- Înțelege sensul implicit al textului, în baza unor nuanțe de limbaj;
- Aprecia critic textul.

NIVELUL III

Elevul poate:

- Selecta dintr-un text necunoscut informația care răspunde la o anumită întrebare sau se referă la un anumit domeniu;
- Stabili legătura dintre diferite componente ale textului;
- Relaționa textul și cunoștințele sale despre lume, trăgând concluziile necesare.

NIVELUL II

Elevul poate:

- Identifica informația explicită;
- Trage concluzii proprii (simple);
- Înțelege esența textului, apelând la cunoștințele sale anterioare.

NIVELUL I

Elevul poate:

- Selecta informația concretă din text;
- Determina tema textului;
- Relaționa (elementar) textul și cunoștințele sale despre lume.

6.5. Evaluarea centrată pe succes

Evaluarea progresului/a succesului fiecărui elev – la etapa liceală, are menirea de a spori responsabilitatea elevului pentru propriile rezultate, îi permite să-și aprecieze cât se poate de obiectiv potențialul intelectual și efortul depus pentru obținerea rezultatului dorit și, în ultimă analiză, îl ajută să decidă asupra opțiunilor viitoare (de alegere a profesiei, bunăoară). Profesorul sau elevul însuși estimează progresul pe parcursul unei perioade, deosebit de important mai ales la discipline care reiau unele subiecte studiate anterior. Dacă această evaluare o face profesorul, el va ține o agendă cu indicatorii stabiliți. Dacă o lășăm la latitudinea elevului, este util pentru el să completeze, periodic, un jurnal reflexiv cu analiza a ce a învățat și cum a reușit să asimileze ce trebuia, să-și formeze competențele necesare. Alternativ, dacă elevii completează pe parcurs un portofoliu, e bine să-și stabilească obiective individuale la disciplina dată, adecvate demersului didactic general, și să verifice gradul de atingere a lor pe parcurs, dar mai ales la finele semestrului, al clasei sau al treptei, în cadrul evaluărilor sumative sau finale de apreciere valorică și de certificare.

6.6. Metode și tehnici de evaluare

Caracterul flexibil al metodelor și tehnicilor de evaluare, formarea/dezvoltarea centrică a competențelor (de la o treaptă și/sau de la o clasă, etapă la alta) la *Limba și literatura română* face posibilă utilizarea unui instrumentar evaluativ divers. Astfel, în procesul educațional la *Limba și literatura română* în liceu se vor regăsi, absolut îndreptățite, instrumente de evaluare utilizate și la etapa de gimnaziu: *probele orale; lectura cu voce a textelor; recitarea unui fragment sau a unui text memorat; interogarea frontală; interviul; răspunsurile rezumative sau ample; realizarea orală a diferitelor sarcini la o temă studiată; probele scrise; exercițiile, sarcinile de lucru, itemii; dictarea; expunerea; rezumatul; lucrarea de control ca probă scrisă; probele practice care vizează prezentări gen PowerPoint, Prezi și/sau publicații de tip colaje, gazete, suporturi, reviste; lucrări grafice ce presupun desene, postere, scheme, diagrame, ilustrații, diapozitive*. Recomandăm, însă, profesorilor să le aplice adecvat, contextualizându-le rolul și eficiența la etapa respectivă de învățare. Prioritară în aplicarea metodelor/tehnicilor de evaluare va fi funcția motivațională a acestora, menită să susțină acțiunea de învățare activă a elevilor, axată pe gândirea pozitivă ca factor uman stimulator al evaluărilor.

În acest scop, măsurarea rezultatelor școlare se va face prin instrumente valide, cunoscute, ce pot oferi un feedback pedagogic relevant și operativ. La fel, aprecierea rezultatelor trebuie făcută pe baza unor criterii unice, transparente, cunoscute anterior de către subiecții evaluați, în maniera lucrului la clasă, sau propuse simultan cu metoda/tehnica: *reper; parametri; cerințe; bareme de corectare; descriptori de performanță etc.*

Dintre cele mai pertinente modalități de evaluare în liceu, care și-au demonstrat valabilitatea și eficiența, recomandăm: *întrebările structurate (interogarea multiprocesuală); eseurile (libere, semistructurate și structurate); testul; tezele; referatele; comentariile; sintezele etc.*

Paralel cu formele tradiționale, se va pune un anumit accent și pe metodele/tehnicile alternative de evaluare: *investigația, proiectul, harta conceptuală, portofoliul, cercetarea împărtășită, jurnalul reflexiv*, care reclamă un potențial formativ sporit și stimulează spiritul creativ al cititorului, vorbitorului și scriitorului.

BIBLIOWEBOGRAFIE

1. Codul Educației al Republicii Moldova. Chișinău: 2014.
2. Concepția educației lingvistice și literar-artistică.
3. LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ. Curriculum pentru învățământul liceal. Chișinău: *Univers Pedagogic*, 2006 (2010).
4. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. *Cadrul de referință al curriculumului național*. Chișinău: *Lyceum*, 2017.
5. Ministerul Educației al Republicii Moldova. *Standarde de eficiență a învățării*. Chișinău: *Lumina*, 2012.
6. Ministerul Educației al Republicii Moldova. *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor*. Chișinău, 2014.
7. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi. Bruxelles: 2018.
8. BĂRBUȚĂ, I., CONSTANTINOVICI, E. Gramatica limbii române. Chișinău: Pro Libra, 2019.
9. BOCOȘ, M., Instruirea interactivă. Iași: *Polirom*, 2013.
10. BOCOȘ, M., Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist. Pitești: *Paralela 45*, 2008.
11. BOCOȘ, M., JUCAN, D., Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor. Pitești: *Paralela 45*, 2008.
12. BONTAȘ, I., Tratat de pedagogie. București: *BIC ALL*, 2007.
13. CRIȘAN, A., PĂSLARU VL., CERHEZ, M., GORAȘ-POSTICĂ V. Curriculum disciplinar la Limba și literatura română. Clasele a V-a - a IX-a. Chișinău: *Știința*, 1997.
14. CALLO, T., GHICOV, A., Elemente de transdisciplinaritate în predare: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor din învățământul preuniversitar. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007.
15. CARTALEANU, T., COSOVAN, O., GORAȘ-POSTICĂ, V., LÎSENCO, S., SCLIFOS, L., Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Chișinău: *Pro Didactica*, 2008.
16. CARTALEANU, T., COSOVAN, O., Predarea limbii române în viziunea Curriculumului de liceu. Chișinău: *Cartier*, 2001.
17. CARTALEANU, T., COSOVAN, O., ZGARDAN, A. etc., Didactica studiului integrat al limbii și literaturii române în gimnaziu. Chișinău: *Continental Grup*, 2014.
18. CARTALEANU, T., GHICOV, A., Predarea interactivă centrată pe elev. Chișinău: *Știința*, 2008.
19. CERGHIT, I. Metode de învățământ, ediția a IV-a revăzută și adăugită. Iași: *Editura „Polirom”*, 2006.
20. CONDREA, I. E timpul să vorbim corect. Chișinău: *Prut internațional*, 2014.
21. COSOVAN, O., GHICOV, A., Evaluarea continuă la clasă. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar. Chișinău: *Știința*, 2008.
22. COSTEA, O., Didactica lecturii: o abordare funcțională. Iași: *Institutul European*, 2006.

23. CRĂCIUN, C., Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu. Deva: *Emia*, 2004.
24. FRYER, M. Predarea și învățarea creativă. Chișinău: *Editura Uniunii Scriitorilor*, 2004.
25. GHERASIM, A., CORNICIUC, S. Discurs specializat - lexic și gramatică de bază. CEP USM, Chișinău: 2014.
26. GHICOV, A. Didactica textului în rețea. Chișinău, 2017.
27. GUȚU, VI. Cadrul de referință al Curriculumului Național. Chișinău: *Știința*, 2007.
28. ILIE, E. Didactica literaturii române. Iași: *Polirom*, 2008.
29. IVĂNUȘ, D. (coord.), Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu./Limba română, nr. 2 (44), 1999, Chișinău.
30. MARIN, M. Didactica lecturii. Interacțiunea elev-operă. Chișinău: *Cartier*, 2013.
31. MINDER, M., Didactica funcțională, obiective, strategii, evaluare. Chișinău: *Cartier*, 2003.
32. NEGREȚ-DOBRIDOR, I., Didactica nova. București: Editura *Aramis Print*, 2005.
33. NEGREȚ-DOBRIDOR, I., Teoria generală a curriculumului educațional. Iași: *Polirom*, 2008.
34. NOREL. M., SĂMIHĂIAN, F., Didactica limbii și a literaturii române 2. Proiectul pentru învățământul rural, 2011.
35. NOVEANU, E., Metodele de instruire formativă la disciplinele fundamentale de învățământ. București: *Editura Didactică și Pedagogică*, 1999.
36. PANFIL, A., Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise. Pitești: *Paralela 45*, 2002.
37. PANFIL, A., TĂMĂIAN, I., Studiul limbii și literaturii române în secolul XX. Paradigme didactice. Cluj-Napoca: *Casa Cărții de Știință*, 2005.
38. PARFENE, C., Metodologia studierii limbii și literaturii române în școală. Iași: *Polirom*, 1999.
39. PARFENE, C., Teoria și analiză literară. Ghid practic. București: Ed. științifică, 1993.
40. PÂSLARU, VI., Introducere în teoria literar-artistică. Chișinău: *Știința*, 2013.
41. PÂSLARU, VI., Concepția educației lingvistice și literare, în: *Limba Română*, 1995, nr. 5, p. 126-129
42. SĂMIHĂIAN, F., O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev. București: *Art*, 2014.
43. SECRIERU, M., Didactica limbii române. Iași: *Editura Studis*, 2008.
44. STAN, M., Ghid de evaluare la Limba și literatura română. București: *Editura Aramis Print*, 2001.
45. STOICA, A., MUSTEAȚĂ, S., Evaluarea rezultatelor școlare. Ghid metodologic. Chișinău: 2003.
46. ȘCHIOPU, C. Metodica predării literaturii române. Chișinău, 2013.
47. ȚAU, E. Compoziția operei literare. Chișinău, CEP, USM, 2000.
48. VOGLER, J., Evaluarea în învățământul preuniversitar. Iași: *Polirom*, 2000.